

Vasárnap, sept. 14. „Szökött katona.“ Népszinmű 3 felv. Irta Szigheti.

Hétfő, sept. 15. „A kunok.“ Opera 4 felv. Császár Györgytől.
Kedd, sept. 16. „Annyal és daemon.“ Vigjáték 3 felv.

Szerda, sept. 17. „Port a szemébe.“ Vigjáték 2 felv. Ezt megelőzte: „Tiszaháti libéska.“ Vigj. 1 felv. Ez ismeretes vigjátékok oly kerek előadás mellett kerültek színre, minőt várnunk lehetett. Agnest Prielle Kornelia szeretetreméltó naivsággal. — Zabfalvit Szerdahelyi könnyed finom játékkal személyesítette. A másik darabban Szatmári L.-né a világ előtt nagyot játszó, de családi körében kedves házi asszonyt nagy élethűséggel. — Tóth a patiensnélküli, de jószívű orvost művészileg tükrözöte vissza. Csak Szilágyi B. (Vilmos) volt feszes és kelletén tul hideg.

Csütörtök, sept. 18. „Varázs-hegedű“ és az „Elizondói leány“ 1 felv. operettek.

Budai népszínház.

ept. 12- és 13-án a népszínház „örömnepére“ történt készülődések miatt nem volt előadás.

Sept. 14. A népszínház megnyitásának „örömnepére.“ A közönség, mely e nemzeti intézetet egy lefolyt év alatt csak gyéren pártolta látogatásával, ma rendkívüli számmal jelent meg. Az ünnepélyt a „Hymnus“ ének-lése nyitotta meg. Ezután a zenekar egy „nyitányt“ játszott Bakodtyól. Ezt „Múlt, jelen, jövő“ című allegoria követte, melynek gyarló szövegét némileg feledték az ügyesen rendezett képletek, melyek közt legjelesebb volt az, mely előtűntet Magyarhon különböző nemzetiségeit, testvéries egyesülésben honunk czimerét vállalkon tartva, mialatt e hon nemtője reá-jok áldást mond. Legelőhívőbb volt a „jelen“, melyet egy összemert kard-dal példázott. Majd a „Zeneszerző“ című új magyar operette következett, zenéje Allagától, kinek szép tehetségétől ezuttal többet vártunk. Az ünne-pélyt a magyarországi nemzetiségek testvértánca s a Rákóczy-induló rekesz-tette be köztetszés között.

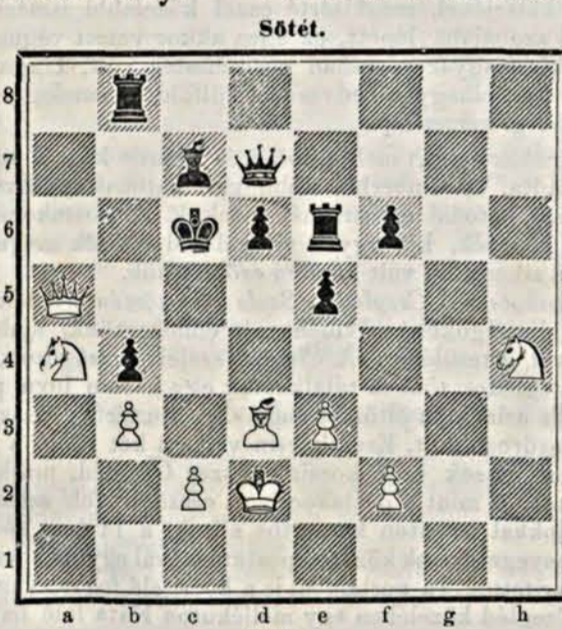
Sept. 15. Az „örömnep“ folytatásul: „A szigetvári vértanúk“ első elvonása és a „Nőuralom“ című vigjáték 3 felvonásban, előadva a nemzeti színház tagjai által. A színház most is szorongásig megtelt az össze-vágó s valóban művészi előadás láthatására. A közreműködők egymást fölülmulták; de leginkább kitűnt Jókainé remek szaválata s megrendítő játéka. A vigjátékban pedig Felekiné kedvetjes játéka mindenkit megra-gadott. A jeleneteket sokszoros tapsvihar szakasztá meg. Felvonás közben Bogrnár Vilma kedves csengő hangon pár dalt nagy tetszés közt énekelt.

Sept. 16. „Zeneszerző“ és „A szerelmes kántor“ magyar operettek Allagától.

Sept. 17. „Cszimadia mint kisérlet.“ Népsz. 3 felv. Szigetitől.
Sept. 18. „Nagyidai czigányok.“ Népszinmű 3 felv. Szigligetitől.

SAKKJÁTEK.

143-ik sz. feladvány. — Weisz J. A. tanártól (Budán).

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

A 138-ik számú feladvány megfejtése.

(Diósy Lászlóltól Sz. Mihály-Uron.)

Világos. Sötét. Világos. A) Sötét.
1) Fd 8 — h 7 f 7 — f 5 A) Fe 8 — c 6
2) H h 5 — f 4 Ke 5 — e 4 2) H h 5 — f 6 lépnie kell.
3) H f 4 — d 3 † 3) B — vagy H — †

Helyesen fejtették meg. Nagy-Marján: Reöthy Maris. — Veszprémben: Fülöp József. — Nagyrádon: báró Meszéna István (a 137-iket is). — T.-Sz.-Miklóson: Frankl A. — Kolonban: Szegheó Antal — Pesten: Cselkó György. — Gyepesen: Kun Sándor. — K.-Sz.-Miklóson: Bankos Károly. — Szabadkán: Markovics Samu.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt. Pesten 1862.

Szerkesztői mondanivaló.

6194 N.-Varsányt. M. J. A panaszt nem tehetük közre; okát könnyű kitalálni.
6195. Pest. N. I. Önnök állítólag beküldött verseire nem emlékszünk.
6196. Merengés az erdőben. Zsenge kísérlet. Idővel tán jobbak is kerülnek ki ön tollából.

6197. Komárom. R. A. A küldeményt megkaptuk. Egy kis türelmet kérünk.
6198. Valaki a Vasárnapi Ujság teljes 8 évi folyamát, külön-külön csinos kemény kötetben, 60 főt kész átengedni. Értekezhetni iránta a hevesi postahivatalnál.
6199. Szüreti dal. Különösen megragadó e strofa:

Igyunk, igyunk bővíben foly a must,
Együnk, együnk paprikás gulyáshust.
Must!
Hust!
E kettőt ne fussd!

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	Nap-kelet nyug		Hold-kelet nyug	
				o. p.	p. o.	6. p.	p. 6.
September		Sept. (6)	Elul	6.	p.	o.	p.
21 Vasár.	F 15 Máté	E 14 Máté	9 E 15 Jón.	26 Mát.	5 46	5 59	2 55
22 Hétfő	Móricz vért.	Móricz	10 Menodor.	27 Mór	5 47	5 57	4 6
23 Kedd	Tekla, Lin.	Tekla	11 Theodora	28 The.	5 49	5 55	5 18
24 Szer.	Gellért püs.	Gellért	12 Antonom	29 Gell.	5 50	5 53	6 32
25 Csüt.	Kloof, Fark.	Farkas	13 Kornél v.	1 Tis.	5 52	5 51	7 48
26 Péntek	Czipr., Just.	Nilus	14 felmag.	2 Ujev	5 53	5 49	9 5
27 Szomb.	KozmaDemj	Kozma D	15 Nicotás.	3 Sab	5 54	5 47	10 24

Holdnegyed: ● Ujhold 23-án, 10 óra 13 perc este.

TARTALOM.

Hunfalvy Pál (arczkép). — Az utolsó tárogató. Szél Farkas — Patócsi Zsófia és négy leánya. — Boeckai Papp L. — Az ó-kigyósi kápolna és sirbolt (képpel). Zombory Gusztáv. — Mezőség Amerikában (képpel). — A vizelő. — Bűngézet a történet mezo-jén (folytatás). Gönczy Benő. — Árpád sírja (folytatás rajzzal). Ifj. Rész Ensel Sándor. — Vegyes jegyzetek. Bardocz Lajos. — Tárház: Vidéki közlemények. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Sakk-játék. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Előfizetési fölhívás.

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

1862. évi április—septemberi 1/2 évi és július—septemberi 1/4 évi folyama, september hó végével lejárván, tisztelettel kérjük t. cz. elő-fizetőinket, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési föltételek:

Postán küldve vagy Budapesten házhoz hordva:

A Vasárn. Ujság és Pol. Ujdons. együtt évnegyedre (okt.—dec.) 2 ft. 50 kr.
Fél évre azaz: október—martiusra 1862—63. 5 „ „
Csupán Vasárnapi Ujságra évnegyedre (október—decemberre) 1 „ 50 „
Félévre azaz: október—martiusra 1862—63. 3 „ „
Csupán Politikai Ujdonságokra évnegyedre (okt.—decemb.) . 1 „ 25 „
Félévre azaz: október—martiusra 1862—63. 2 „ 50 „

A csupán Vasárnapi Ujság július—decemberi félévi folyamából teljes számú példányokkal még folyvást szolgálhatunk, előfizetési ára 3 ft.

Tíz előfizetett példányra egy tisztelet-példánnyal kedveskedünk. A pézses levelek bérmentes küldése kériük.

A Politikai Ujdonságok jelenleg 7000 példányban nyomtatván, s így minden magyar és német lapok közt a legelterjedtebb, továbbá azon előnyénél fogva, hogy hetenkint csak egyszer jelenik meg s így a kávéházakban, magán-s nyilvános helyeken a hirdetémények egész heten át fennfeküsznek, — bármi néven nevezendők — hirdetémények — közlésére a legjobban ajánlitatik. — Pest, sept. 1862.

A Vasárnapi Ujság és Pol. Ujdonságok kiadó-hivatala
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1 1/4 íven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó (Szerkesztőségi iroda: egyetem-utca 4. szám, 2-ik emelet.)

Török Pál.

A magyar protestáns egyház egyik legkitünőbb férfiát mutatjuk be olvasóinknak, Török Pált, kit a duna-melléki helv. hitv. egyházkerület nem rég választott superintendensévé. Azonban Török Pál nemcsak buzgó és nagy műveltségű lelkes és fáradhatlan tisztviselő, ki teljes mértékben megérdemelte egyházkerülete kiténtetését; ez érdemeit jóval felülmúlja az iskolaiügy körül tett azon sikerdus izgatása, mely az annyira fontos pesti reform. főiskolának nemcsak alapját vetette meg, de nagyában már létre is hozta.

Lássuk röviden pályáját. Török Pál született Alsó-Váradon, Bars megyében, 1808 ban. A selmeczi lyceumban tanult 8 évig, innen tizenhét éves korában Debreczenbe ment, hol philosophiát, jogot és hittant hallgatott s két évig, mint a szónoklati és költézet tanárja, a köznevelési tanárak tanáraként működött. Csakhamar 1832 ben a kis-ujzállási gymnasium tanárának hivatott meg. Ez egyház, később, három év mulva, lelkészévé is választotta. Összesen hat évet töltött Kis-Ujzálláson, honnan 1839-ben a pesti egyház hívta meg papjának, 1845-ben a pesti egyházmegye alesperesévé, 1849-ben fősperesévé, 1860-ban pedig, a protestans autonomia győzelmével, a dunamelléki egyházkerület superintendensévé választatott.

Még kis-ujzállási tanár korában irt a hirlapokba cikkeket, 1842-ben Székácsfal a „Protestans egyházi és iskolai lapot“ alapította és szerkesztette egész 1848-ig, és számos jeles cikkel gazdagította. 1841-ben „Egyházi beszédek tárát“ indított meg, (I. köt. Pest. 1841. II. köt. Pest. 1845.) melyben néhány kitünő egyházi beszéd jelent meg tőle.

A forradalom után már ritkábban látjuk öt megjelenni az irodalom terén. Mint fősperest az egyház bonyolult ügyei és kényes körülményei foglalták el leginkább, s egész erejét a pesti főiskola ügyére fordította. Ez intézet főképp az ő javallásának, izga-

tásának és pénzgyűjtésének köszöni lételet. Hosszas volna, ez ügyet egész terjedelmében leírunk. Ki bővebben akar olvasni felőle, utasítjuk Török ily című munkájára: „Korrajzok a duna-melléki helv. hitv. egyházkerület életkörüiből, főtekinettel a kecskeméti és pesti főiskolák ügyére“ (Pest, 1858), melyet mint védíratot adott ki a kecskeméti egyház polemiaja ellen, minthogy ez egyház annyiban ellensége volt a pesti főiskolának, a mennyiben némi historiai jog nevében azt követelte, hogy az egyházkerület Kecskemétre helyezze a papnövelde. Elég annyit mondanunk, hogy egy Pesten felállítandó ref. főiskola szükségét már rég érezte nemcsak a dunamelléki egyházkerület, hanem az egész protestáns egyház. Az egyházkerület már 1839-ben bizottmányt nevezett ki ez ügyben, mely tervét oly hamar benyújtá, hogy már 1840. szeptem-

berében Pesten az összes négy superintendencia képviselői és megbizottai tanácskozás alá vehették. E főkonvent kimondotta határozatában a pesti reformatus főiskola szükségét, s egy bizottmány nevezetett, mely valósítását eszközölje. E bizottmány 1848-ig fennállott, pénzt gyűjtött, azonban a forradalom s a rája következett ostromállapot félbeszakíták működését.

A forradalom után főképp Török ujította fel a pesti ref. főiskola ügyét. 1854-ben már a kormányhoz folyamodást adott be az egyházkerület egyelőre csak egy theologiai osztály megnyitásaért. 1855-ben Török maga utazott fel Bécsbe, egy második folyamodványt nyújtott be, s erélyesen fogott a pénzgyűjtéshez. A következmény az lett, hogy 1855. októberében már megnyit a hittani osztály, 1859-ben a gymnasium állítottott be, a jelen évben pedig a kollegiumi első osztály van megnyitottban. A papi lak oly módon építettett fel, hogy mind a theologia, mind a gymnasium számára elég legyen; most szintén a papi lak telkén egy újabb épület emelkedik, hol a könyvtár

TÖRÖK PÁL.

+ 1883.

is el fog férni, mely a nemrég gyűjtés útján megvásárolt híres Ráday-könyvtár által hazánk nevezetesebb könyvtárai közé tartozik.

Török neve szoros kapcsolatban van mind e tényekkel. A pesti ref. főiskola örökké fenn fogja tartani az ő emlékét. Vajha ezen, az egyházi érdekeken kívül, mind az irodalomra, mind a nemzetiségre nézve oly fontos intézetet minél nagyobb virágzásra emelné a protestáns hívek buzgalma!

Bakaraszti Javasszony.

Húron, búron bakaraszton
Éldégl egy javasszony,
Ördög véste, vájta, furta
Kigyófézkes sövénylyukba.

Nap nem járja, szél kerüli,
Fáradt madár meg nem üli,
A gazdája ráncos, kerges,
Ústje, füstje, bűzös, mérges.

Éjfél tájon fagyba, sárba,
Még is tele mint egy csárda,
Jegyes ember, vad menyecske,
Fölkeresi minden este.

Zsidó réjtjen a vak éren,
A hol jó ni három épen!
A ketteje híres dáma,
Harmadika özvegy mátká.

Neki vágnak a sövénynek,
Tanakosznak, őszeneznek,
Bent nagy morgás, csörgés hallik,
A boszorkány im kihajlik.

„Mi jót hoztál Jeges Erzsé —
Hát te mit keresel erre? —
Kerülj idebb Fehér Jutka —
S beintí a sövénylyukba.

„Ti meg nosza ágat szedni,
Sós patakból vizet merni,
Kigyómarjat, madárpelyhet,
Aztán gyorsan visszajertek.“

„Jaj mire kell néném jutnom,
Óda vagyok, nincsen nyugtom,
Minden Isten adta éjjel,
Három lidérc szagat szélylyel.“

Berreg az üst, csitteg, csattog,
Lobog a láng, pitteg, pattog,
Javasszony ümmög, mormog,
Tart kezében gyűrűt, horgot.

„Gyűrű, gyűrű, perdülj, fordulj —
Hegyes horog bele fordul,
Gyűrű fordul, horog koppan,
— „Fehér Jutka, látod, ott van.“

Látod-e, hogy hörög, fúj rád,
Főlelmi véres ujját —
Fehér Jutka vére meghül,
Nem látja, de hiszi szentül.

„Gyűrű perdülj, horog kipp kopp,
Hallod-e im, mit mond, mit mond: —
— Hírberén tudják már most,
Ki ölte meg a korcsmárost.“

— — Arany, ezüst, mind hiába,
Följutsz az akasztófára,
Reggelenen vasra vernek,
Holnapután kivégeznek. — —“

Fehér Jutka ősszeroskad,
Könyörög a vén asszonynak —
„Megmentelek olcsó árért,
Piros ajkad egy csókjáért.“

Fehér Jutka rááll egybe:
S szügygyé válik két szép melle,
Lőfején a haj sörény lesz,
És kikötik a sövényhez.

„Hallod-e, hej Jeges Erzsé,
Azt a vizet ide erre — —
És a leány félve mászva,
Bekerül a javasházba.

„Egymásután csak ki gyorsan — —
„Egy kis libamaját hoztam — —
— „Hát azután?“ — „Tudja Isten,
Néném asszony jaj segítsen!“

Ugy zúg, bűg, a fülem dojba,
Mintha kovácsműhely volna,
Akár hová fekdjém ki,
Olyan sírás-rívás ver ki.“

Berreg az üst, száll a pára,
Jeges Erzsé arczájára,
Javasszony ümmög, mormog,
Tart kezében forralt ólmat.

„Ólom, ólom, higganj, lágyulj — —
S gyermekfej nő im magátul.
„Látod-e már? Erzsé nézd-e — —
„Uram Isten! mintha nézne — —“

„Ólom, ólom, kipp kopp, kipp kopp,
Hallod-e, hogy mit mond, mit mond?
— Édes anyám ver az Isten,
Nyugodalmad sehol nincsen.“

Szombat este éjjel tájba,
Születtem én e világra,
Vasárnapon, hajnalonnan,
Vetettek ki engem onnan.

Nem sajnáltak, megtagadtak,
Mégfőjtottak, kidobattak,
Elasott a ragyas bába,
Kert alján a pocolyába.“

Jeges Erzsé ősszeroskad,
Könyörög a vén asszonynak,
— „Megmentelek olcsó árért,
Piros ajkad egy csókjáért.“

Jeges Erzsé rááll egybe:
S szügygyé válik két szép melle,
Lőfején a haj sörény lesz,
És kikötik a sövényhez. —

„Kincses Sári hol vagy, hallod,
Ne bántsd azt a vizet, hagy ott,
Mi bajod van fiam, hadd lám?“
„Jaj szülém, ha elmondhatnám!“

Nem bántottam soha senkit,
Még az ág se tud rám semmit —
— Verje meg az Isten őket — —
Elszölták a szeretőmet!

Szeretőmet, angyalomat,
Aranyomat, galambomat,
A mátkámat, életemet,
Egyetlenegy mindenemet.“

S könyje szakad zápor módra,
Ráborul a vén asszonynak,
S ugy öleli, ugy csókolja,
Mintha édes anyja volna.

A vén asszony nézi, nézi —
Kérges szívét fájni érzi.
Tán ha nem von' olyan sötét,
A könyje is meglátszanék.

A hideg völgy felől addig
Nagy dobogás, zúgás hallik;
Jobban bűg a forgószélnél —
Jön az ördög — itt az éjféli.

„Siess, siess, édes lányom;
Szaladj, szaladj, meg ne lásson,
— Nesze, fogd e kis bogárkát —
Ne félj, visszajön a mátkád.“

Suhog, zuhog, csitteg, csattog,
Szikrázik a föld alattok,
Reng az erdő, bagoly röppen,
Zajra bokor, csalit, csörren.

Kincses Sári puha ágyon — —
Csókolgatja édes álom.
Harmadnapra, ötödnapra:
Visszaröppent a galambja.

Tolnai Lajos.

Képek Szlavoniából.

Táj- és népmesztetés. — Iria VÁLKAI IMRE.

Szegény, elhagyatott tartomány; szegény, ügyefogyott nép!
Melyet úgy tekint még a világ, mint a műveltség fokán
első rangukat! Melyről csak szánakozó lenézéssel emlékeznek
a büszke horvát, a henczegő külföldi, s egyedül az a faj, mely ellen
vajha soha ne támadtál volna, vesz be tiszta szeretetébbe, mert
„komá“-jának hí, és fiai ellátnak munkás kezekkel, s nem hagynak
éhen vészni, midőn hagyományos életmódod fekete virágu keserű
gyümöleseit szeded, és fiai pótolják benned ésszel és igyekezet-
tel azt, a mit elmulasztott végzeted, s pártolnak ésszel és kitar-
tással azok ellen, a kik e mulasztásnak okai voltak, vannak és
iparkodni fognak lenni!

Mondanom sem kell, hogy ez a faj a mienk, jól tudod te ezt
magad is, gyönyörű drágaköve szent koronánknak, s szemeidet
epedőn fordítod a Dráván innen!

Vajha ne fordítsad azokat hiába, vajha fölemelhesünk oda,
a hol — hála a magyarok nagy Istenének — a világ előtt állha-
tunk, vajha soha meg ne változzék benned e hit, e remény és e
szeretet! De a kik bennünk annyit hisznek, tőlünk mindent várnak,
azokat Magyarország csaknem egészben nem ismeri. Többet irnak
hazánkban a külvilágrészek bármely elhagyatott részéről, mint a
mi közvetlen — hogy úgy mondjam — bennünk van; mi magunkat
legkevésbé tudjuk megismerni, s azért nincs gyakran kellő ildo-
munk, néptársaink irányabani helyzetünk meghatározásához.

Ugy hiszem, nem fogok épen rossz szolgálatot tenni, ha egy
kis sugárkát nyujtok jelen soraimmal a közismerkedés világához,
melyre sohasem volt nagyobb szükségünk, mint most. Az a tudat,
hogy ezáltal Drávántuli hazánknak használni fogok, bátorított fel
e kis ismertetés irására, bármennyire ismerem is öngyarlóságom
és csekélységem egész voltát.

Könnyebb áttekintés végett jelen cikksünk három részre
osztjuk; először is szólnak Szlavonia népei- és erkölceiről, másod-
szor táji és nemzetgazdasági viszonyairól

Népei és erkölcei.

Különös játéka volt az a sorsnak, hogy ezelőtt száz meg száz
évvél az emberi nem nagy hullámszát azzal végezte be, miszerint
az európai nagy szláv népet két részre választá egy közbeszorított
ék által, s e sajátos szétválasztást később vallási és erkölcsi külön-
törések által is annyira megerősíté, hogy az északi és délszlávok
bár nagyon rokonfaj, de kifejlődéseikben csaknem végkép külön-
bölnek egymástól. Az ék mi magyarok vagyunk, s hogy a sors jól
választott-e eszközeiül, azt a történelem tanúsítja, a jelen kor
bizonyítja.

Már Attila birodalmának megbukása után is feltűnően külön-
böztek a szláv népcsaládok egymástól, s a csakhamar utánkövet-
kezett avarbetörés a szétválasztást csak nevelte, annyira, hogy
Árpád már itt találta az északi és déli szlávokat, külön-külön
országokra oszva, melyek közül egyik sem ismert a másikban ro-
konára. Szlavonia őslakosai a rómaiak kizorításával foglalák el or-
szágukat, s valószínűleg a szármát-szorb törzstől származtak, míg a
horvátok a vend törzstől, valamint szintén az isztriai és stajer
szlávok is. Ez őstörzs jelenleg is megvan, s bírja a szerbek szép

tiszta nyelvét s vallását, míg a vend törzs római katolikus s
inkább horvát nyelvére is. Amazok a *rácok*, emezek a *sokacok*.

E különbség mint veres fonal fut végig a szlavonitákon;
a sokac és rác sokkal jobban különbözik egymástól, mint az
ember hinné, mert átmege a nép jellemére, természetére is a val-
laskülönbségi befolyás, és sokkal tágabb mint teszem, nálunk a pa-
lóc- és a pestmegyei kálvinistánál.

A szerben és sokacson kívül van Szlavoniában még sok német,
magyar, cigány és mi mindenütt van: zsidó. Vegyük tehát őket
sorba, hogy a fajok különbségeit annál tisztábban felmutathassuk.

A szerbek többnyire a Černagora és Fruska Gora hegyeit
lakják, melyekről később szólunk, s mint magának is több-
ször volt alkalmam hallani tőlök, igen jól tudják, hogy ők Szlave-
nia őslakói, s a sokacok csak bevándorlott horvátok; miből igen
természetesen következik az is, hogy ők bizonyos elsőjei jogot
formálnak maguknak a hazában, mely praerogatívájokat, a hol
csak lehet, bátran gyakorolják, természetesen kissé ügyetlen, de
nekik jól álló kevelységök által. A térs vidékeken szintén vannak
elszórva szerb faluk, de a kettős kereszt hona leginkább csak,
mint említők, a hegy, hol e régi ősszokásaiban változatlanul meg-
maradt szerb törzs él és uralkodik.

Ez elnevezés *vad, ulas*, Slavoniában épen egy illeti a g. n.
egyesült szerbet, mint Magyarországon, bár sohasem tudtam okát
találni eredetének. Sőt a mint olvasóim látandják, legalább enta-
pasztalásomból inkább a sokacszókat neveznem vadnak, mint a
szerbseget, ha a kebel őszintebb nyilatkozatait a jólelkűség mérle-
gűl felvehetjük. Elég az, hogy ők maguk is, t. i. a parasztság,
teljes őszinteséggel, sőt némi büszkeséggel nevezi magát „*wlas*“-
nak, és a sokacra szánakozó lenézéssel tekint. A szlavoniai szerb fő-
jellemlvonása a kényelem és a vendégszeretet. Minél többet mu-
latni, minél kevesebb munkával élni, ez az ő jelszavuk, s ebben nem
konfundálta őket a forradalom ótai állapot sem, melyet nem jó
kedvel türtek el és türnek mai napig. Vallásuk magával hozván a
sok ünnepet, a heverés kedves időtöltésük, s azért ha párheti munka
után a közeli bucsura elmegy, ezt teljes joggal teszi, s férfi és nő
gondtalan dinomdánombá merül. — De lássuk életmódjukat.

Szavoniában, mint a déli tartományokban csaknem mindenütt,
a patriarchális rendszer uralkodik a köznépnél. Szerb és sokac
ebben egy. A családnak legidősb tagja annak feje, és korlátlan ur
házbeliek fölött; ennek *gazda* a neve, neje pedig *gazdarica*; a gaz-
darica azonban ép úgy függ a gazdától, mint a házbeli, s annak
parancsait kötelesen teljesíteni. A gazdaság, házközösség, osztatlan
telekbirtok, többnyire a közéj erejű házaknál egy telek, mely áll
24 hold szántóföld, 8 hold rétből, 2000 öllel számítva; vannak
azonban két, sőt három telek erejű házak is; ezek egész kis legjót
képeznek, s minden tag a gazda föltétlen uralma alatt áll. A bel-
sőség a telekarányban van kioszva, s gyümölcsösselellátva. Hogy
pedig e sok családból álló rokonság osztatlan jogban részesüljön,
a belsőségben, az ugynevezett *grundon* áll egy közös lak, kemény
tölgyfából rovátkolva össze, melyet csaknem kizárólag a konyha
foglal el, a közös konyha. Nagyobb házaknál a közös lakhoz a kony-
hán kívül még egy kis vendégszoba, még pedig a tornáztól jobbra,
s balkézre kamra tartozik, s minél vagyonosabb a ház, annál csi-
nosabb e vendégszoba, melyben vendég nem létében a gazda szo-
kott hálói. Az udvarban kis kamrák állanak ide s tova szétszórtan,
egy-egy házaspár számára, kik ott gyermekeikkel együtt hálnak,
mert nappal mind a közös házban tanyáznak, ha eső vagy más rossz
idő a munkát meg nem engedi.

A gazdarica és az ifjabb asszonyok hetesek a főzésben, a le-
ányok varrással és külső könnyebb munkával s szövésselellátva
közvetlen. A gyermekekből telik ki a kanász, kecskés, libapásztor,
iskolába csak nagy ritkán jár némelyik, de nem is csoda, a mily
rendszer van itt az iskolázásban. A napi munkákat a gazda ren-
deli el, valamint ez gondoskodik az adó befizetéséről is, ő nála le-
vén a pénz, melyből kénye és tetszése szerint részelteti csak ház-
beliit. A gazda költsön el bár mennyit, arról senkinek sem tartozik
felelni, ha meghal, a legidősebb követi. Azonban ha valamelyik oly
hibát követ el, mely az egész házat compromittálja, akkor közakarata-
l lecsapják, s a legidősb veszi át a kormányt. Így tudok egy esetet,
midőn egy gazda az uradalom küldöttsége irányában tettelesen
kikelt, bár nem saját, de más jogtalan érdeket védve, s e miatt
törvényesség elé idéztetvén, a család röviden letette, s ezáltal a
felelősségtől s törvényes keresettől megmenekült.

Ha a háznál tizenhat éven felüli férfi van, azt iparkodik
gazda megházasítani. A leányt itt a leányos háztól úgy veszik meg
pénzért, s minél szebb, annál többet adnak érte. Egy czernagorai
faluban voltam egyszer, s természetesen a bírőhoz — *kneze* —
szállván, feltűnt előttem, hogy a *znasák* — menyecskék — válogatott
szépek. Megdicsérem, hogy oly szép asszonyai vannak. Igaz, gos-
podine — uram — hogy szépek, de a háma ezer forintban van.
Legdrágább volt a Stephania, négyszáz pengő, a kanészné; de
nézze meg uram kamráikat, nincs-e tele valamennyi kész ruhával
és szövettel, s kivált Stephania igen szépen himez.

Csakugyan a kis kamrákban alig látszott ki az ágy a sok
katrináctól, s gerendán és padokon száz meg száz rőf vászon volt
felaggatva, beleszöve a vöröskék csik; az ingek legelől függvén,
talitarkára kivarrva, vörös, kék rózsákkal, aranypillangókkal. A
menyecskék nagy szemérmesen ültek a küszöbön, a hegyek közt
ritka az urféle, s vartak oly serényen, mint csak kitelt tőlök a
gazda nagy öröme.

A szerb családok szokásai annyira hasonlóak, kivált a hegyek
között, egymáshoz, hogy jellemzésükre csak a fönnebb említett
házban tett tapasztalásomat írom le, mint a melyben tovább időz-
vén, egynémelyekről hitelesen szólhatok.

A gazda, mint a hegybeliek általában, jó magas termetű,
csontos alak, tojásdad arccsal, merő pillantással; arczában még nincs
a szerbek barnasága, inkább a magyar színnel egyezik az meg, mint
a délszlávival; fején éktelen széles karimájú kalap, mely annál
szélesebb, minnél rangosabb a viselője; dereka tarka himes salavá-
rival volt körültekerve, leszorítva ingét, mely a gatyán felül czomb-
középig ér; a gatyá alján hosszú rojt van, s néha ez himes szokott
lenni, valamint az ingnek válla és manchetjeje is; birók bocskort
viselt, s oldalán lógott a rézgombos börtarisznnya, az ugynevezett
torba, mely nélkül szlavonita szerbet képzelni sem lehet.

Épen estefelé volt, midőn a völgyi faluba értünk egy gazda-
tiszt barátommal; a gazda nagy alázatosan fogadott bennünket,
mint mely alázathoz a szlavonita hosszas nyomatása következtében
szokva van; alig találta helyünket, a kis vendégszobába bekisér,
levett kalappal kérdvén, vajjon mit adjon kedvünkre kedveset? Első
volt, a mit ajánlott, a híres *rakia* két fokok szilvapálinka, a szerbek
legkedvesebb itala e földön; persze megköszönök a kotyvalékot. A
szerb a rakiaát úgy használja, mint a tót a vinkót, magyar a bort,
német a sört, s cigány a bagót: ezzel gyógyít, issza örege apraja,
férfi és nő egyaránt, s a nap és éj bármely részében. Mig barátom,
ki itt otthonos volt, a vacsoráról gondolkodott, én körülnéztem
magamat. A szoba, melyben voltam, csak oly kis ablakkal bírt,
mint egy alföldi tanyáé, valóságos egérlyuk, keményen megrácsosozva;
a szoba mélyén nagy dupla pohárszék, tarka poharakkal, e mellett
a falba vert fogas, ezen még egy, tán még széles karimájú kalap,
mint mely a bíró fejét fődé; ellenben a banyakályha helyett csinos
zöld cserépkályha de a tulipános ágy helyett egy öl széles, ala-
acsony alkotvány, éktelen szalmazsák és keményre tömött tollas
párnával bélelve, az egész egy roppant szépokróccsal leterítve
állott az ajtónál, a mi nem ágy, de inkább kerevet, valamint hogy
krevet a neve is e szerb nyoszolyának. A falakat számos görög
szentkép fődte, vadphantáziájú ábrázolatokkal.

Az udvarban feltűnt a rend és tisztaság; a kuvarica — sza-
kácsné — kin a heti főzés vála, felgyűrt ingujakkal, hófehér, veres
csikos katrinczában sürgött a nagy konyhában, melyből ajtón s
rovátkolásokon keresztül szívárgott ki a füst; mert, mivelhogy
egész Szlavoniában, sőt a mennyire a végvidéket ismerem, itt sem
léteznek kémények a köznépnél, s a füst a padláson át s az ajtókon
oszik szét. Ha leány van a háznál, akkor ez, miután hazajő a mun-
káról, rendszeren a kuvarica körül van, ha pedig vendég van, min-
dig. Házunknál ez is volt, s pedig a gazdái, s ennek kötelessége, a
vendégszobát is ellátni, de anyja vagy atyja nélkül csak lopva
mehet ebbe, ha férfi van benne. — Lassankint hazajött a ház népe;
a kanász először, azután a kecskés s a kis libapásztor, mindenik
nyájával; azután a földművesek a szekerekkel és ökrökkel; — egy
pár jó fekete lovat láttam a szilvásban legelni, s kérdém, hogy
azok nem dolgoznak e; erre felelé a gazda, hogy azokon csak bu-
csukra járnak, de velők soha sem dolgoztatnak. S ez általános szo-
kás nálók.

Gazdánk, a mije csak volt, előadá, mert a szerb igen ven-
dégyszerető, de semmivel sem lehet úgy megbántani, mint ha házá-
hoz viset az ember valami étket. Ezt ő csuftságnak tekinti. Sertéshus

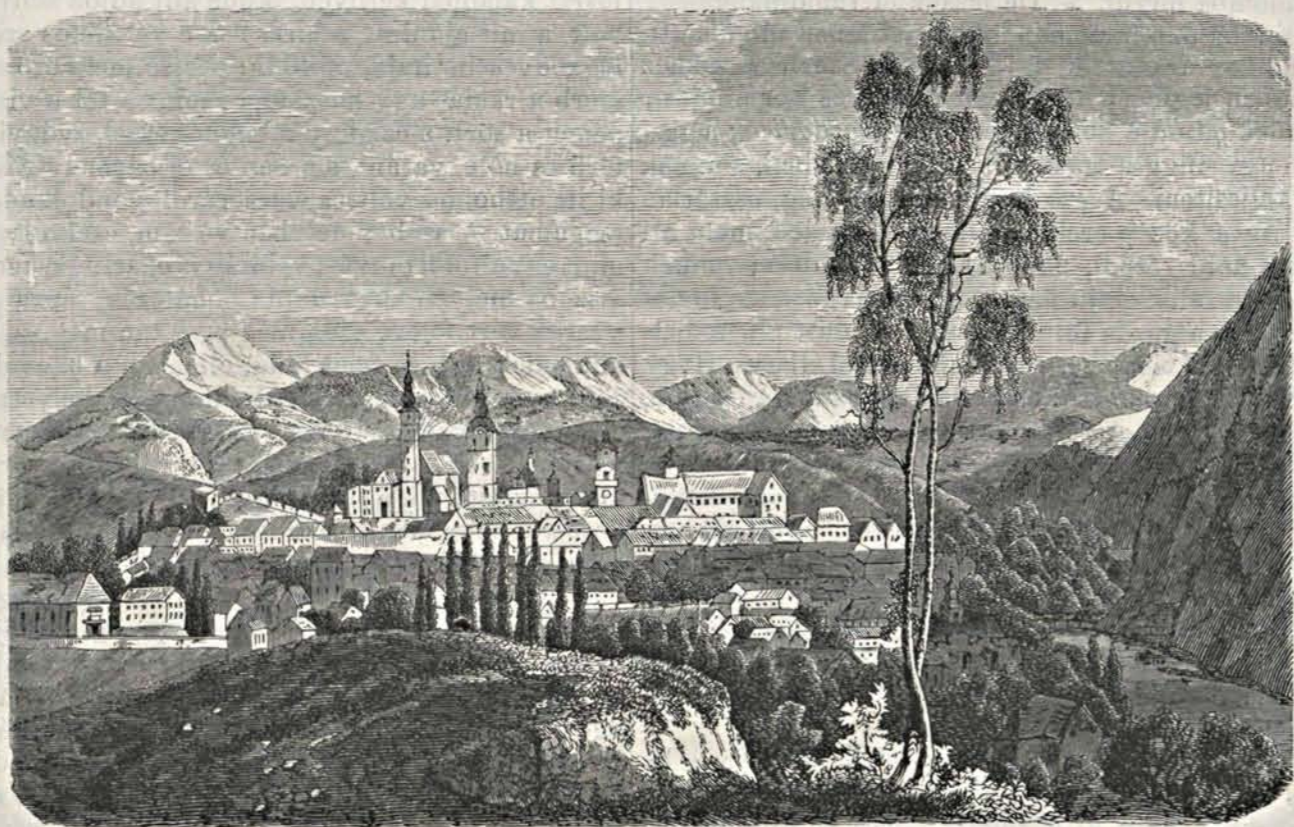
füstölve, káposztával, s tojásétek a leggyakoribb eledelök; baromfi kevésbé. Nagy kerek pogácsát sütnek, tetején sóval behintve s ez sokkal jobb, mintsem hinnök; saláta mindenhez jár, és sajt; — a kecskét vagy birkát csak bucsuk alkalmával szokták egészben nyársra huzni, s megsütik; a kecske így oly bűdös, hogy magyar gyomor, még a legkompolitaibb is, lehetetlen, hogy bevegje; nekik csemege. Azonban nem mindenütt lehet a szerbek lisztékeit élvezni; majd mindenütt só nélkül sütik a kenyeret, s oly kel etlenül, hogy ha az ember falhoz dobna, ott ragadna; a söt azután marékka szórják rá, mi által természetesen, hogy nem lesz jobb, ső azonban háromszor annyi szükséges.

Vacsora után, melyet a házi ur mindig vendégeivel együtt szokott elkölteni, bejött a két legifjabb znása, s a gazda folytonos jelenlétében, a legszemérmesebb magukviselésével elkészítik az ágyat, azután lehúzták cizmánkat; a házi leány ekkor már ott várt egy medence meleg vízzel, azt megkísérlé, vajjon nem igen forró-e, s következett a lábmosás, mi az egész Czernagorán divatozik. E műtét után az ifjú nők szoros rendet tartva kisuhantak a szobából, anélkül, hogy szavukat is hallhattam volna. Azután elbucszott a gazda is, s megvigyáztam, addig le nem feküdt, míg az udvari kamrákat végig nem vizsgálta, hogy a nők rendben vannak-e?

Feltűnt előttem az a féltékeny őrizés, mit már a gazdák részéről asszonyaik irányában tapasztaltam, s kérdém barátomat, vajjon csak a morális érdek miatt van-e ez náluk? — Nagy meglepetésemre hallám, hogy koránsem! Ők egyuttal, sőt főleg magoknak veszik családtagjaik számára a nőket, s az illető férfi csak féljogos nevében; azért van, hogy husz, huszonkét éves erős leányokat tizenhat, tizenhét éves, gyerkőcökkel házassít meg a gazda, kik még házában csak kanászok, vagy ugynevezett kinthálók, kik a marhákat őrzik éj idején.

S ez generációról generációra így megyen, és egyik sem botránkozik meg a másik dolgában.

(Folytatás következik)

Magyarországi és erdélyi bányahelyek: 5. Besztercebánya a közel dombokról nézve.

Néhány szó a betűszedésről.

(Képmagyarázat.)

Az olvasni szerető közönség közül sokan alig sejtik, hogy azon soroknak, melyeken szemök könnyedén végig fut, csak nyomdai előállításra mennyi és minő munkába kerül: azért csak pár sorban ismertetni nem lesz érdektelen.

A kéziratnak a nyomdába érkezése után, a „szedő“, mint képzőművész, a betűszekrény elé áll, s míg szeme az elébe tűzött iraton függ, jobbja bűvészi gyorsasággal emel betűt betű után előbb szeméhez, innen a balkezeiben tartott kis vaslemezzel, mely rendszeren

Szedő a betűszekrény előtt.

tiz sort fogad magába. A mint ez „szedés“-sel megtelik, a tetejére illesztett vaslemez segítségével, biztos kézzel emeli ki a „hajóra“, mely egy hosszukás, s körülszegélyezett deszkából áll.

Ha ez is megtelt, a szedést madzaggal körülkötik, műnyelven „kötik“. Egy kézi henger segítségével nyomdáfestékekkel vonják be, papírt illesztnek rá, ezt kefével gyengén hozzá verik, s kész a „kefelevonat“, melyen a szedés olvasható. A „javítók“ kijegyzik a benne előforduló hibákat, melyek között nem egy mulattató is fordul elő; a szedő egy ár segítségével kiveszi az oda nem tartozó betűket, a szükségeseket rakván helyökbe. Ez a szedők leghálátlanabb, legunalmasabb munkája.

Lapok készítésénél, a „hasábok“ kijavítása után, a „főszedő“ soronként rendezte rakja a szedést, mit „tördelés“-nek neveznek, s az „oldalok“ (kolumnák) összeállítását, az egész szedést ékezzel egy erős vaskezekbe szorítják, s a nyomógépbe csak tisztára mosva „emelik be.“

Szorgalmas szedő, folytonos munka mellett, egy nap tizezer betűt is képes kiszedni, s így a nagy Guttenberg remek találmánya, a szellemi haladás előmozdítása mellett, nemzetgazdasági szempontból is fontos, a mennyiben ezer meg ezer embernek nyújt illendő élelmet és foglalkozást.

A betűszedés haladása különböző gépek összeállítását tette szükségessé. Egyike ezeknek a „simító-gép“. Tiszta nyomás ugyanis csak félnedves papírra várható, a mi pedig rendszeren göröngyös. Azért, különösen a képek finomsága tekintetéből, nyomás előtt az ily félig nedvesített papírt ivenkint a képiükön ábrázolt simító-gép két vékony horgany lemeze közé teszik, melyekre két mozgó henger oly hatalmas nyomást gyakorol, hogy alólók a bennlevő iv mindkét lapja tükörsimán kerül ki, s így mind a betűket, mind a képeket finoman, tisztán s élénken visszaadni képes.

Az így elkészített papírt azután sajtó alá kerül, mi háromféle létezik, u. m. kézi-, gőz- és gyorsajtó. Lapunk kiadásának nyomdájában csupa gőz-sajtók működnek.

Magyarországi és erdélyi bányahelyek.

(Folytatás.)

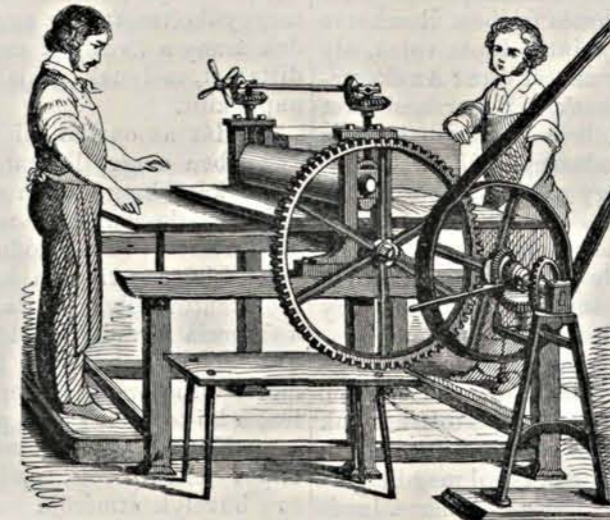
4. Besztercebánya. Még IV. Béla emelte szabad bányavárossá. Lakosai száma mintegy 6000, kik nagyobb részt németek, míg a környéken tulnyomólag szlávajku népség lakik. Besztercebánya a Garam-völgyben gyönyörű helyen fekszik; északról magas, erdővel borított gránithegylánc nyulik el, melynek legmagasb csúcsa, a Gumbir, mintegy 6000 lábnyira emelkedik a tengerszint fölé. E hegyláncban vannak Besztercebánya legtöbb bányái, melyeknek ércei részint az itteni hutákba, részint a szomszéd Tajovába

szállítatnak. E bányák terményei: rézkovand és fakond (Fahlerz), melyek csillámpalában a vaskovanddal, vaspáttal, gipszszel, mészpáttal stb. együtt fordulnak elő; továbbá arany, ólomtényle, kovarcz, tünle stb.

A barátságos tekintetű kis város nevezetesebb épületei: a diszes székesegyház és két más templom, a megyeház, püspöki lak és bányászépület. Az itt székelő püspökséget Mária Terézia alapította 1776-ban. Van itt kath. gymnasium, leánynevelde, kórház, löpormalom. Egy régi vár romjai is érdemesek a megtekintésre.

Szomszédóságában réz-, ezüst-, és vashámorok, répacukorgyárak s egy igen nagy papírgyár van. Nem messze van ide a sokaktól látogatott Szliacs fürdőhely.

Szorgalmas lakosai főleg posztót, kalapokat, réz-, vas- és cserépedényeket készítenek; a vászonfestésben is nagy ügyességet tanusítanak. 1620-ban itt országgyűlés tartott, mely Bethlen Gábornak királynak kiáltá ki.

Papir-simító gép.

Adatok a drágakövek történetéhez.

A legrégebb időktől fogva nagy értéket tulajdonítottak az emberek a drágaköveknek; a gyémánt, rubin, opál, zafir, violakő (amethyst) mindenkor fiai előtt nagy becsületben voltak. S valóban, rendkívüli is e kövek szépsége; fényök és színjátékuk a szivárvány szépségét is elhomályosítja. E becses dolgok a földgyomrából nyeretnek, s kiköszörülések nem kis fáradságot és művészetet vesz igénybe. Az ókori városok romjainak átkutatása alkalmával gyakran találtak már az omladékok közt ritka szépségű drágaköveket, melyek valamely, rég elenyészett nép nagysága és polgárisultságának aligha nem elfogadhatóbb tanújelei, mint az oszlop-, ivornác-, párkánygerenda- és egyéb rommaradványok.

A 18-ik század elején élt egy szegény arab, ki nyomoru állapota miatt kénytelen volt, fáradszó mezei munkája után az éjt rendszerint siremlékek közt tölteni, mert nem volt semmi hajléka, hol fejét nyugalomra hajthatta volna. A szegény arab egy forró nyári napon egy gazdag földmives mezején dolgozott, Achoris romjai szomszédóságában. Este felé erős

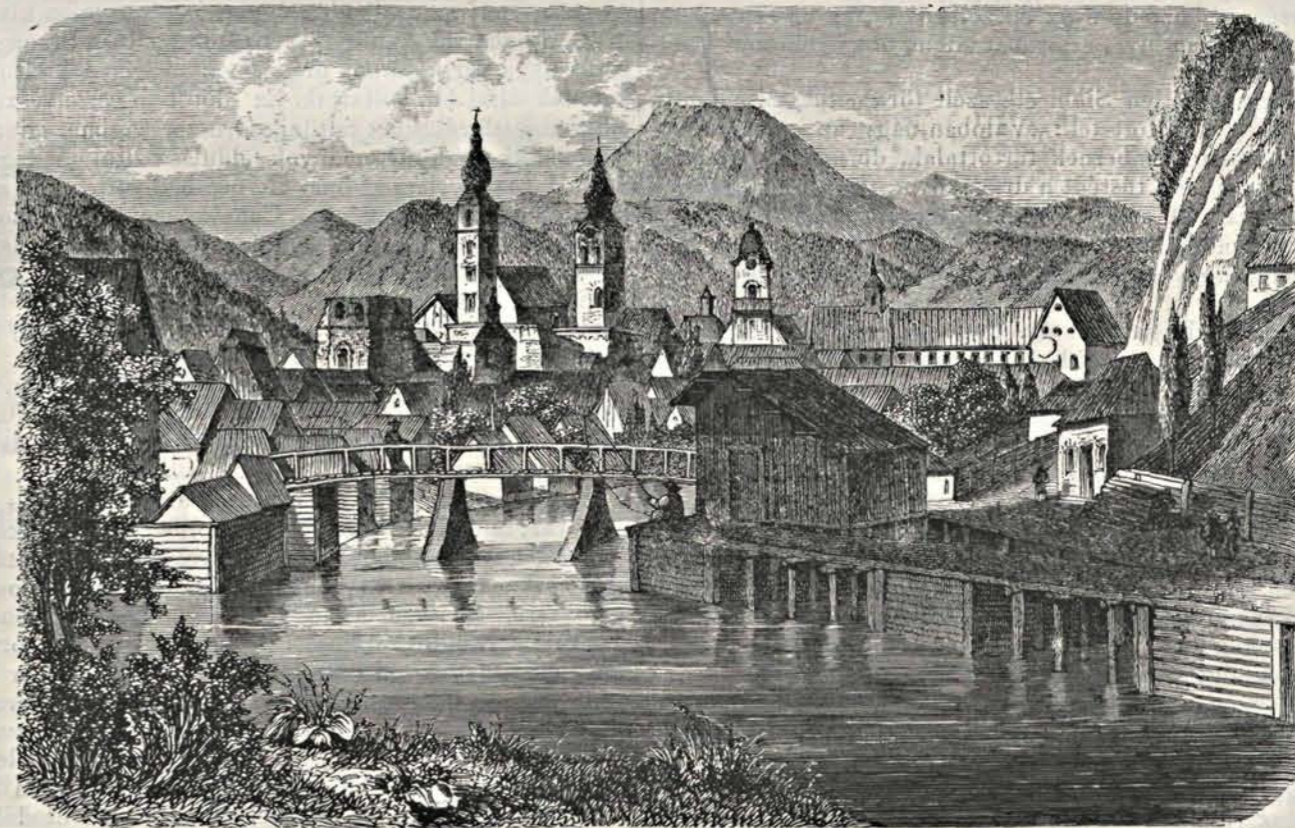
dél nyugati szél támadt, mely a nagy pusztáról jöve, kiállhatlan forróságával kényszerítte mindenkit, fedél alá, vagy legalább valamely fal vagy kőszikla mögé menekülni. A szegény arabnak, kit Sibbinek hívtak, nem volt sem rokona, sem barátja, kihez szerencsétlen helyzetében fordulhatott volna, minden kapu zárva levén előtte, a sötét éjben szomoruan ballagott a hegyek felé, melyek a völgy keleti oldalán emelkedtek. A forró szélből félig megfúlva, lélekzetfogyottan érkezett oda, s elkezdett a sziklákon fölfelé mászni, azon reményben, hogy fönn valahol hűvösebb léget találhat. Minél fölebb jutott, annál jobban könnyebbült lélekzete. Így haladt mindig tovább s tovább, míg végre a viztartó (cisterna) széléhez ért, mely egykor huszezer embert látott el rizzel naponkint. Itt leült és elaludt; midőn fölébredt, a nap éppen fölkelőben volt, s első sugaraival bűvösen világította meg a tájt. Sibbi nem

volt az az ember, kit a természet szépségei magánkívül tudjanak ragadni. Sibbi éhes volt, az éhes embert pedig nem igen gyönyörködteti a festői kiállítás. El kellett volna hagynia kellemes menhelyét, hogy a forró völgybe leszállva, fekete napi kenyerét arca veritékével megérdemelje; de csendes, szelős helyen ülve, egy csepp kedve sem volt, azt cselekedni. Miért ne koplalhatna egy napig, hogy a boldog semmit-nem-tevés lágy öleiben kéjelegessen? gondolá magában. És tünődése csakhamar határozattá érlelődött.

Ott maradt ülve a viztartó szélén, céltalanul jártatva szemét a kőmlekon, melyet két évezred halmozott össze a nagy viztartóban. Szemlélődése közben hirtelen egy kis tárgy vonta magára figyelmét, mely gyönyörű ragyogásával egészen elbűvölte őt. Vajjon mi lehet az? töprenkédék magában. A viztartóba leszállani, nem kis feladat volt, de még nehezebb leemenni, onnan ismét kimászni. Azonban a kalandvágy az arab lelkének egyik legfeltűnőbb sajátja. Sibbi nem sokat okoskodott a következmény fölött, hanem belemegrott a viztartóba, s dobogó szívvel közeledett a ragyogó tárgy felé, mely kíváncsiságát annyira felbuzgató. Azonnal tudta, hogy az valami nagybecsű drágakő lesz, s a belevésést szó, gondolá, azon hatalmas név, mely által Szuleiman a Kaf kincseit saját palotájába bűvölte.

Sibbi habozott, ha hozzányuljon-e a csodálatos talizmánhoz, melynek bűvereje tán megrázná a körülfekvő hegyeket, s a Jire borzasztó legendája be talánna teljesülni. Azonban minél tovább nézte a ragyogó tárgyat, annál inkább nőtt bátorsága. Ha bűvereje nincs, gondolá, Kairóban jó pénzért eladhatja.

E praktikus gondolat folytán nekibátorodva, fölvetta a követ s gondosan keblébe rejté. De bezzeg, hogy fog most kijöni a viztartóból? ez az, a mi Sibbit mindenekelőtt aggasztá. A sziklák köröskörül simán és függetlenül emelkedtek föl legalább is három embermagasságnyra. Azonban a szükség minden találmány anyja. Arabunk akként segítgett magán szorultságában, hogy nagy köveket rakott egymásra, a mi izzasztó munka volt ugyan, de fáradságát siker koronázta, börtönéből ezután szerencsésen kiszabadulván. Sibbi már most gazdag embernek hitte magát, s e gondolatnál szíve hangosan dobogott. Sietve szállt le a völgybe, s lépteit megkezdte visszavándorolni a folyam melletti ösvényen „a városok anyja“ felé. A ki a keleti népek természetét ismeri, nem kerülhetette ki figyelmét az sem, hogy a Kelet fiai rendkívül nagy hajlammal bírnak légvárat építésére. Keleten az élet örömeinek legalább felerészben e sajátosság a forrása, mely tengereket kiszáritani, hegyeket síksággá és sívatagokat paradicsommá varázsolni képes. Sibbit élénk képzelődése utazása első nap-

Magyarországi és erdélyi bányahelyek: 6. Besztercebánya az érczolvaszó felől.

ján érzéketlenné tette éhség és szomjúság iránt; de már másnap kénytelen volt földieinek közmondással vált vendégzeretetét igénybe venni, nehogy gyomrát az éhség egészen összezsugorítsa.

Minél jobban megfontolta helyzetét, annál kevésbé irigylésre méltónak tűnt föl az előtte. Ki fogja kincsét megvenni? Nem fogják-e azon gyanuban, hogy ugy lopta, a kadi (bíró) elé vezetni, s hogy vallomásra bírják, talán halálra is venni? Ki fogná elhinni, ha őszintén elbeszélé, hol és miként találta a drágakövet? Bizonyára azt mondanák, hogy az egész csak kohlomány, s őt mint tolvajt kivégeznék. Így töprenkedett a szegény, azaz hogy most már dúsgazdag Sibbi. De végre is győzött ingadozásán a fatumbani hit, melyszerint meg volt győződve, hogy semmi sem történhetik vele egyéb, mint a mi sorsáról örök időktől fogva határozva volt; megnyugodva tehát abban, hogy ha a drágakő miatt ki találják végezni, csak az örök

Hogy Ó-Buda területén volt és van oly forrás, mely Anonym állításáig támogatja, régi időből igazolják a fennlevő térképek, jelenleg pedig: helyszemle. Vegyük azon térképet bár, mely Buda és Pest szabad királyi fővárosainak alap- s vízvezetési térképe, s mely még 1833-ik évben a volt magyar helytartótanács engedelmével, a magyarországi építő főkor mány kebelében találtató legjobb eredeti térképekből készült, s látni fogjuk benne Ó-Budát tőkélletes vízvezetési adataival; találni rajta a Békás-Magyar felé eső határon:

a) kis folyamot, mely fölülről egy forrásból csereg le, és a Dunába hömpölyög;

b) a folyamoni hirtől kezdve, évezredes kőoszlopokat észak felé tartó irányban;

Anonym szerint e forrás egyik dicsőítő jelvénye volna Árpád sírjának! Vizsgáljuk a kőárkot, illetőleg kőoszlopokat.

A rómaiak alatt Aquinum (aque quinqué — Ó-Buda) nagyobb és népesebb város levén, csatornákon vezetett bele a víz, így később is, mint Anonym e sorai igazolják: „fluminis et qui descendit per alveum lapideum in civitatem Athilae regis,“ innen a Békás-Magyar felé eső patakna, a puszkáros malomtól fogva be Ó-Buda felé maig is állanak ki kőoszlopok, melyeken mélyre kivájt medenczék, vízvezető-kövek, árkok (alveusok) nyultak el — és mindig úgy és oly irányban, mint az eszmérés (bellatio) megkívánta.

A kőárkok a városba a forrás vizét mesterségesen vivén, e roppant műnek csak romjai szemléltethők, de ezek sokasága, compositiója maig is bámulatos. A keresztutal a patakig vezető kőárkokból 53 darab kisebb nagyobb oszlop hever a földbe gyökerezve; a patak mellett a forrásig ismét felszántat lehet számlálni ez ereklyés kövekből, melyek hogy fönnmaradtak, csak Árpád ezredéves honalapítási és temetkezési ünnepét lesik.

Ó-Budán a Flórián-téren földel alatt áll egy ugynevezett izasztó, melyről Schönvizer könyve és rajza azt tartja, hogy oda vezetett a kérdéses forrás friss vize, és ez téglá és kőoszlopokkal viztartót (cisterna, castella) képezett, hogy a város bármely szorongatott körülmények között is a víz dolgában szükségét ne szenvedjen.

Ó-Budának, hogy ily vízvezeték (aqueductus) voltak, emlékezik Marsilius és későbbi időkből Bél Mátyás, kik így irnak felőlük: Preterea autem in ejus circuitu varia murorum rudera inveniuntur, et ab illo latere, quod Danubium respicit, ab eundem usque fossa protenditur! (Tud. Gy. 1829.) Anonym szerint e kőárkok másod dicsőítő jelvénye lenne Árpád sírjának!

Magvan a folyam, megvan a kőárkok, melyen alá foly a kedves forrás vize, most menjünk az egyház romjait fölfedezni, mely a magyarok keresztény hitre lett megtérésekor emeltetett! Hangoztassuk Anonym szavait: „Supra caput parvi fluminis.“

E szó supra annyit jelentene: felül, fenn, fölebb, és így szoros értelemben a patak fejét, a forrást kellene vennünk, mely mellett Árpád sírja van, de itt egyház, rom nem emeli fel fejét, supra caput fluminis iszapos minden, a körüli vidék nedves és terméketlen; hiányzik itt a földterület színének kemény alja!

Vegyük a „supra“ szónak azonban tágasabb értelmét, mely emelkedettséget jelent, és akkor Péterhegyre alá jövünk, hol felbugyog a forrás, csergedez a folyó, szembe megy a kőárkokkal, és körében vannak Fehéregyház romjai.

Ó-Buda térképén az okmányok alapján e helyen van kijelölve Árpád sírja.

2. Inchoffer (jezsuita sz. Bécsben 1584. † Milanóban 1648.) „Annales Ecclesiastici Regni Hung.“ (Romae Typis Ludovici Grigniani 1644.) fölötte ritka kiadás művében (13 lap) említi Fehéregyházát, melyet (Ó-Budán) állítása szerint 803-ik évben nagy Károly buzgalma emelt „in extrema parte urbis, sub monte Divae genitricis Mariae templum statuit“ etc. E szerint a város végén hegy alatt épült Isten anyja s sz. Mária temploma, — mely „alba Ecclesia“ nevezet azért viselt, mivel őseink dicsekedve éltek az időben Albanus nevezettel.

3. Fuchsoffer „Monasterologia Regni Hungariae“ (Lib. II. Veszpr. 1803. p. 234.) hasonlóan említi, hogy „a pogány templomok Károly parancsára lerontattak, ezek közül kezdetben egyet Sicambriában (Ó-Budán, hol Augustus idejében Sicambria állott), mely Mars és Jupiter tiszteletére volt gazdagon szentelve, lerontattott s egyszersmind a megtértek számára alapított a város végén sz. Mária anyja nevére egy egyházat.

Itt azt vélem, hogy az időben Péterhegyre (Prom. Fehéregyház) szintén Jupiterhegynek nevezeték, mert ez isten a hegyek elnökének tartott. Ezért sokan Péterhegyen is kutatnak Fehéregyházát.

4. Katona „Hist. Crit. Regum Hungariae Stirpis Mixtae“ (T. 3. ordine X. p. 136—141.) közli I. Lajos király levelét 1355-ik évről, melyben az Ó-budai földrészek leiratván, mondatik: „bizonyos úsvény, mely szőlőkerteken visz keresztül, elvezet bennünket Fehéregyházáig“ stb. le a nagy utig. — (denide inter vineas ipsa semita pervenitur ad magnam viam, quae ducit versus „Albam Ecclesiam.“)

5. Zsigmond király 1421-ik évről kelt levele, melyet Ó-Budán a Fehéregyház előtt fekvő malom az odaváló apácákna birtokába adatik. (Fejér Cod. Dipl. T. X. Vol. VI. p. 405.) int, hogy Fehéregyháza bizonyos malom előtt az Ó-budai hegyek egyike alatt, Pilis felé eső részen keresendő.

6. Borbála királynőnek 1421-ik évben kelt oklevele, melyben az Ó-budai Fehéregyház előtti malomról tétetik említés (Fejér Cod. Dipl. T. X. Vol. VI. p. 405. okmány CLVI.) megemlíti, hogy Fehéregyháza mellett csörge-

ző patak van. „melynek vize langyos,“ prope „Albam Ecclesiam“ eiusdem B. M. V. in rivulo calidae aquae situm et decurrent“ etc.

7. Desericius „De initiis ac Majoribus Hungarorum“ (T. II. Budae 1753. p. 117.) azt vitatván, hogy Fehéregyházát nem nagy Károly 803-ban, de 907-ik év után a magyarok emelték, (Árpád sírja fölött) azt jegyzi meg, hogy e templom Sicambriában (Ó-Budán) hegy lábánál épült.

8. Posthumus László, máskint V-ik vagy méhben hagyott László király 1453-ban kiadott adománylevele (Kaprinay M. S. B. 4. T. XIX.) szerint az Ó-Budán felső vizeken épült malom, Fehéregyháza mellett elvezető budai ut mellett, napfeljövételre keresendő.

9. Szerdahelyi Gabr. „Celebrum Hungariae urbium et oppidorum chorographiae“ (Cassoviae 1770. p. 91.) Fehéregyházról megjegyzi, hogy ez a legrégibb város (Sicambria) határán szőlőtermő hegyek mellett fekvő.

10. Dr. Linzbauer „Die warmen Heilquellen der Hauptstadt Ofen, (1837. p. 146.) írja: Ó-Budán Péter- vagy Aranyshegy északi oldalán, hol forrás serked, és töltések közé szorított légtiszta forrás, az alatta fekvő békás-magyar malom kerekait hajítja, keresd Fehéregyházát, ott most is nagyszerű töltések és romok maradványai látszanak, s mint mondatik, 1817-ik év körül mintegy fél harangot ástak ki földjéből.

Felsorolhatnám mindazon okmányokat, melyeket a Budapesti Hírlap és Sürögönyben, úgy „Helynevek magyarázója“ című munkám 1-ső fizetében közlöttem, de ezekre csak utalom azon olvasót, ki melyekben kívánja tanulmányozni e tárgyat.

(Folytatás következik)

Vegyes jegyzetek.

Közlő Dr. Bardecz Lajos.

A föld népessége. A berlini egyetem egyik tanára a föld népességét összeszámította. Számítása szerint:

Európának van	272,000,000 lakója,
Ázsiának van	720,000,000 „
Amerikának van	200,000,000 „
Afrikának van	89,000,000 „
Ausztráliának van	2,000,000 „
A föld összes népessége tehát	1,283,000,000 főre ug.

Ebből évenként 32,000,000 ember hal meg (tehát 4 millióval kevesebb, mint az ausztriai birodalom összes népessége). E szerint a föld kerekéségén egy napra 87,761, egy órára 3653 és egy percze 61 haláleset számítható.

— Minthogy a születettek száma a halottakét meglehetősen felülmúlja, valószínű, hogy minden perczen 70—80 gyermek születik.

A kávé vegytani részei. A kávé vegytani megvizsgálásában jelesen kitűntették magukat Rochleder, Schrader és Payen. As utolsó gondos vizsgálatai után úgy találta, hogy a kávébab következő alkotórészekből áll:

12% vízből,
15% mézgaból és cukorból,
13% sikerből (kleber),
3% kávévédékből (Caffein),
13% zsiradékból és illó olajból,
5% cersavanyból (Gerbsäure),
34% farosból és
6% hamuból.

Es mi következik ebből? az, hogy nagyon fonákul cselekszünk, ha a kávé nagy megpörköljük, vagy ha a pörkölést nyílt edényben viszzük véghez. Így módon a mézga, cukor, siker, kávévédék, zsiradék és illó olaj, a kávé legnemesebb részei, többé kevésbé odalesznek, s a mit nyerünk, az nem egyéb, mint kávészén, vagy a kávének az alja. A jól pörkölt kávének 30%-nál nem szabad többel szaporodnia, és világos barnánál sötétebb színt nyernie; holott a közéletben tapasztaljuk, hogy a gesztenye vagy fekete barna színre pörkölt kávé 50%-tel, sőt többel is felpuffad. A ki jó kávé akar inni, legokosabban cselekszik, ha a pörkölést zárt edényben viszi véghez. (mert ily módon a kávé finom részei nem illanak el), s a kávé még melegen őrli meg, s vagy mindjárt megfőzi, vagy legalább léghatlanul zárható edényben teszi el. Ha minden font kávéhoz 80 grán szénsavas szikéleget (Kohlensaure Natron) teszünk, ez az italt rendkívül javítja és finomítja.

Figyelmeztetés a charlatánok ellen. A Frankfurter Journal egyik számában következő szomorú eset volt olvasható: Az ismert Petermann testvérek egyike egy szerencsétlen gyógyítás következtében tegnap temettetett el. Az idősebbik szintén beteges fekszik. Tyukszemeket mindketten egy kóborló tyukszemorvos és patkányfogó által vágatták ki, és a kuruzsoló által felragasztott tapasz által mindketten megmérgeztettek, annyira, hogy először a lábujjak azután az egész láb feketedett meg, később az életműködés a lábtól kezdve felfelé fokozatosan kialudt, míg az egyiket tegnap a halál utolkerte. Mindketten izmos, egészséges és vigkedélyű emberek voltak. Terjedelmes birtokuk és gazdaságuknál fogva nevék a távol vidékig ismeretes, s a részvét a borzasztó szerencsétlenség iránt annál nagyobb, minthogy mindketten jó hírnévben állának.

Vasárnapi Ujság 39-ik számához 1862.

TÁRHÁZ.

Hogyan egyesítsük a honi dalárdákat?

Halász Józsefnek a Vas. Ujságban is megjelent felszólítására, mely a budapesti dalárda-egylet elnökét a honi dalárdák egyesítésére hívja fel, előforduló alkalmakkor, a felhívott elnök, Thill Ferdinánd, a terv kivételét a „Zen.-Lapokban“ hasznosnak és czélszerűnek jelentvén ki, az eredmény elérésére következőket tart szükségeseknek: 1-ór. Minden honi dalárdaegylet, mely részt akar venni az évenkénti országos énekelőadásokban, előlegesen jelentse be magát a pestbudai középponti egyletnek, meghatározván működő tagjainak s azok közt a különböző fajú énekesek számát, minőségét. 2-ór. Minden dalárda részéről beküldendőek lennének egy példányban — ha nyomtatásban nem léteznek — azon karénekek, dalok, melyeket előadni szoktak. A melyek nyomtatásban léteznek, azoknak csak czimeit küldendőek be tájékoztatás végett. 3-ór. Szükséges volna, hogy a központi egylet, szakértők s zenetudományokból egy bizottságot nevezze ki, mely megvizsgálja a beküldött férfikarok, s kardalositott nép vagy másféle dalok, énekek minőségét, azokból a jobbakat s általán a használatra alkalmasakat kiválasztaná, azokat együttes énekelhetes s előadhatóság végett művészi szabotossággal kidolgozná, s az összes dalárdák pártfogása mellett kinyomatván, minden dalárdának legalább két példányban megküldendő; mire minden honi egylet — a kiállítási költségek fedezésére tekintetéből — kötelezné magát. — Mert csak úgy lehetne egy nagy összejövetel alkalmával összevágó előadást eszközölni, ha minden egylet bizonyos meghatározott darabok betanulásával már előre foglalkozott. 4-er. A központi bizottságnak azon lenne, hogy minden évben a már meglevő magyar eredeti kardalokat s kardalositott népdalokat újakkal szaporítsa, részint pályadíjak kifizése, részint pedig azáltal, hogy saját kebeléből egy kisebb bizottságot nevezze ki, melynek feladata lenne. időnkint legszebb népdalainkat férfikarokra alkalmazni. A pályanyertes s a központi nagy bizottságnak által elfogadott kardalokból szintén minden dalárda kötelezné magát, legalább két példányt átvenni. 5-6r. A kinyomandó darabokban pontosan meg lenne határozva a hangnem s időmérték, s csak aszerint lennének aztán azok a honi dalárdák által betanulandók. — Mert jelenleg a hány dalárda van, annyiféleképen éneklők a magyar dalokat; egyik ilyen, másik amolyan hangnemben, időmértékben s eltérésekkel, úgy hogy állítani merem, miszerint, ha az összes honi dalárdák valahol egyesülve valamely népdalt akarnának énekelni: az lehetetlen volna épen ezen sokféle, elágazó modor végett. A jelenleg használatban levő s nyomtatásban megjelent magyar férfikarok s kardalositott népdalok nem elégségesek még arra, hogy a honi egyletek általuk érdeklődjék változatosságot idézzenek elő. — A vidéki egyletek is erjúkhöz képest szaporíthatnák tehát ezeket évenként kitüzendő pályaművek által. Mert virágzásnak indult honi zenénket semmi által sem emelhetjük, terjeszthetjük úgy, mind a dalárdák sokoldalú működési által. — A magyar kardalok betanulásánál, különös gond lenne fordítandó, az előadási modorra, a finom árnyalatokra s az időmértékre aszerint, amint azok a kinyomandó s a központi egylet által meghatározandó példányokban jelezve lennének, hogy így a közös előadások igazgatója aztán ne a részletek betanítására, de egyedül csak az egész összhatasára fordíthatná az időt s főgondját.

Közegészségügyi figyelmeztetések.

Nincs oly nagy kár, melyből valami kis nyereség ne volna. E tétel igazságát bebizonyítva látjuk most, midőn hazánk több vidékét az istencsapások egyik legerősebbikével látogattnak, t. i. a marhavészszel. — A mely vidéken erősen dühög e betegség, ott egy feladata van csak a rendőrségnek, az, hogy a hullá minél előbb a föld alá jusson; de Győrmegegyben, hol még Istennek hála, a keleti marhavész eddig nem pusztit, s hol az elesett marháknak száma alig haladja meg a százat, itt az e tárgyban szigorral eljáró hatóság rendelkezéséből, e cikk írója minden elesett marhának eltakarításán megjelenni és pedig azért, hogy a hullá minél jobban betakarítsák. E diszes hivatal azonban a kisbíró is teljesítheti, hanem ezáltal a hatóság ez intézkedések az, hogy az elesett marhának halálát okozó betegség mibenlétét kórboncztan utján kimutassa az orvos, hogy a hatóság a szerint tehessen véd-, és gyógyintézkedéseit a fenyegető kór ellen. E bonczolatok tanulságos eredményűek voltak, s ezekről kívánok csak valamit szólani.

Majd minden marha, mely a vész tartama alatt előglött, úgy jelentett be, mint a keleti marhavészben elhullottak egyike. A bonczolat megmutatá, hogy abban ez ideig egy sem vészelt el, de a legnagyobb része lépérvadagban, azonfelül sokan májrák, lépene és gümőkőben hulltak el.

Mint orvos, és egészségügyi tisztviselő, talán vehetek magamnak bátorságot, nem elégedni meg azzal, hogy megbízóimnak a tényt szárazan írásban feljelenttem, hanem tovább okoskodván ezen kérdést kockáztatom, melyre a feleletet statisticus adatok nyomán birni, igen érdekes volna t. i. hogy Győr város és vidékén egy év alatt hány rákos, fenés, gümőkőros, taknyos, és genyedő testű marhát fogyasztunk el? Pedig méltóztatásuk elhinni, azt a húst azután akárhogy páczoljuk, süssük, főzzük, de az állati mérég annak minden parányában benne van, és ha megeszünk, átveszi a mi szervezetünk is, csupa szerencse aztán, ha ilyenkor az egészséges termé-

zet résen áll és a kártékony anyagot rögtön kidobja magából azon uton, melyen bevette, de ha ez nem történik, akkor a szegény orvos nem tudja megfogni, hogy betegéni hogyan léphetnek föl a hagymáz minden jelenségei egyszerre, előzmények nélkül, pedig meg van mérgezve a szegény és pedig azon méréganyaggal, melyre minthogy említsálat testéből fejtett ki, nekünk is nagy fogékonyaságunk van. Nem tudja elképzelni az orvos néha azt sem, hogy betege miként juthatott rákos, vagy gümőkőros fekélyhez, mikor sem születés által nem örökölhette, sem életmódja és körülményei nem ruházták fel arra hajlammal, pedig ha Aesculap tanítványa egy jó szót adna a mézárósnak, igen sok esetben ez tudná a kór-oktan (aethiologia) megalkotásához a legjobb adatokat előteremteni, elmondaná, hogy a marha tüdőjét nem tudta eladni, mert egy kissé lencsés (értsd gümőkőros) volt, nyomtatékul a máját nem lehetett kimérni, mert porcozós (rákos) volt, vagy veséit a kutyaáknak adta, mert nem voltak tiszták (genyedők voltak). Elmondaná talán őszinteségében azt is, hogy a zsidó metsző (Schachter) nem találta a marhát kösernek, pedig bolond volt, mert egy kis részét kivéve, egy egészséges marha volt, mint a makk. Így okoskodók, pedig tudja ám, hogy a hol a föld fölött széksó virázik ki, ott benn a földben kell még százszor annyinak is lenni, mint a mennyit róla leseperhetünk.

Hazánk egészségügyi rendőrsége! vedd figyelembe, kérünk, e nagyon is életbevágó ügyet, és intézkedjél úgy, hogy annyi lelkiismeretes pontossággal vizsgáltsátek meg minden megveendő marha, minővel azt a zsidók vallási buzgalomból teszik. Van ugyan városokban erre némi gond fordítva, a város alvosa kételes megvizsgálni minden marhát, mely a mézárós taglójának áldozata lett; de ugyan kérdem, történik-e csak 10 év alatt is egy oly eset, midőn a vizsgáló orvos tilalma miatt a marha ne volna kimérhető? De ennek nem a vizsgáló orvos az oka, mert ő egy személyben annyiféle, hogy lehetetlen neki a vizsgálatnál mindig megjelenni; erre véleményem szerint, egy, polgárokból és két orvosból álló bizottságnak volna szükséges, a mi falun a község előjárói által lenne gyakorolható, s azon esetben, ha a marha falun nem élvezhetőnek bizonyul, a mézárósnak jogában álljon, az illető járási orvos felülvizsgálatát kikérni.

Ennyit intézkedést megérdemlene ezen ügy, mert meg vagyon írva, hogy *salus publica suprema lex esto*, a mi annyit tesz magyarul, hogy ha ilyenkor a mézárós ártatlan, a község kártalanítsa azt. — Győr, szeptember 20-án 1862. — Dr. Sikor József, Győrmegegy főorvosa.

Irodalom és művészet.

○ (Asbóth Lajos „Emlékiratai“ első kötete) második kiadásban jelent meg Heckenast Gusztávnál. E munka az 1848—49-iki hadjáratról szólván, egyike a legérdekesebb olvasmányoknak.

○ (Az „Ismerettár“ból), melyet szintén Heckenast ad ki, ismét két kötet jelent meg, a 6- és 7-ik, melyek tartalma Hermantól Novemberig terjed. Egy-egy kötet ára 1 ft.

+ (Bús Vitéztől) két kötetnyi beszélek jelentek meg Emich Gusztávnál ily cím alatt: „Igaz is, nem is.“ Ára a két kötetnek 1 ft. 80 kr.

+ (Uj napttár.) Megjelent a „Protestáns képes naptár 1863. évre.“ Szerkesztette dr. Ballagi Mór. Ára 40 kr.

△ (A regens leánya.) Id. Dumas Sándor ily című regényéből most látott napvilágot a 2-ik kötet, hang Ferenc fordítása szerint. Ez egyik kötetét képezi a Lauffer és Stolp által kiadott „Külföldi regényesarnok“nak.

+ (Orvosi könyv.) Pfeifer Ferdinánd kiadásában ily című könyv jelent meg: „A házi orvos“ vagyis 500 legjobb háziszor 145 betegség ellen. Ezenkívül utmutatás, miként kell élni, hogy 100 éves kort érjen el az ember, továbbá a hidegvíz csodagyógyerejéről és Hufeland házi és uti gyógyászerára. A 11-ik kiadás után magyarította dr. L. Ára 1 ft.

○ (Érdekes költeményfüzérke) jelent meg e napokban Pfeifer Ferdinándnál ily cím alatt: „A kis Itonka emlékezte.“ Irta Szász Károly. E költemények a szerző elhalt kis leánykájára vonatkoznak.

△ (Rapos József) ily című, 16 lapra terjedő füzetet adott ki: „A köznevelés alapintézetei hazánkban, tekintettel a Jelenczházra, minek létesítését Pesten „Az elszegényedések“ben Fáy András indokolja.“ Ára 25 kr.

○ („Garibald emlékiratai“) Dumas Sándortól, Kassay Adolf által fordítva, Pozsonyban Sieber Henriknél megjelentek. A két kötetben 22 ivre terjedő munka ára 2 ft. Érdekességét az Olaszországban történt események köztérvül nevelék, s azért jó keletet jósolhatunk e korszerű műnek.

△ („Oláh Judit.“) Ily című történelmi regényre nyit előfizetést Dózsa Dániel 1. díszkötésben pedig két fttal, mely a szerzőhöz Kolozsvárra okt. 15-ig küldendő be. A nevezett regény őseink büntető-törvénykezésének történelmi okmányain alapszik, s egy könnyelmű percz áldozatának tragédiáját hozza.

+ (Uj színmű.) Szigligeti „A fogadott leány“ című színművet írt, melyre már készülnek nemzeti színházunknál.

△ (Szabóné, Istváni Lina vidéki színésznő „Czenki rózsá“) című egy kötetes regényre nyit előfizetést 1 fttal, s a jövdelem felé a budai népszínház segélyezésére ajánlja fel. A regény megjelenése december 16-án van ígérve, az előfizetési pénzek a budai népszínházhoz intézendők.

„Uj Nemzedék.“) E című azon új szépirodalmi képes hetilap, mely *Balogh Zoltán* szerkesztése alatt, a tehetséges fiatal írók közlényét szolgálja. Mint belmunkatársak, a következő írók vannak megnevezve, betűrendben: Abonyi Lajos, Aldor Imre, Almási Tihamér, Beniczki Emil, Bolnai (Gr. Bethlen Miklós), Csermelyi Sándor, Dalmady Győző, Frankl Vilmos, Győry Vilmos, Kiséri, Kormos Béla, Kuliffay Ede, Kun Pál, Pauler Gyula, Reviczky Sezer, Thaly Kálmán, Tolnai Lajos, Urvári Lajos, Vértési Arnold, Vida József, Zalár. Az új lap célját illetően felhozzuk a belmunkatársnak *Balogh Zoltán* felszólítására adott válaszából a következő szavakat: „Egy gondolattal, egy indokból, egy irányban haladva, czélunk: a különvált erők egyesítése. Míg ezáltal egyfelől szellemi képességünknek akarjuk próbáját adni, s azon ingadozás helyébe, mely az ifjabb irói erők irodalmi értékének megítélésénél mindegyre fölmerül, a helyes ítélethez való akarunk alapot készíteni, másfelől üdvös versenyt ohajtunk köztünk s egyéb szépirodalmi lapjaink közt kelteni, mely irodalomra és közönségre egyaránt jó hatást gyakoroljon. Elvünk, formát s tartalmát illetően: a nemzeti iskolának megiszult nézeteit követni. Lobogónk a szép, igaz és jó ösvényen induló haladás és előretérő lobogója. Midőn azt kitűzzük, hívó jel az mindazoknak, kik velünk az eszmében találkoznak s velünk a czélért, mely nem más, mint az erők egyesítése által szépirodalmi lapjaink megingott hitelének helyreállítását — együtt harcolni készek.“ — A lap kizárólag szépirodalmi tartalma leendő, s az állandó képekben kívül ötven alkalmi képpel díszítve évenként. Adand költeményeket, beszéleteket, tudományos, társadalmi, történeti, művészeti és tárczacikkeket, újdonságokat, könyvismertetések s művészeti bírálatokat, vidéki tudósításokat stb. A lap szellemi részét *Balogh Zoltán*, mint szerkesztő a *Szabados János*, mint főmunkatárs vezeti; kiadását pedig *Wodianer F.* vállalta magára. Előfizetési ára egész évre 12, fél évre 6, negyed évre 3 ft. A szerkesztői iroda újvilági-utca 18. sz. a. van. — A mutatványszám díszesen kiállítva már megjelent. Tartalmát a következő dolgozatok képezik: Az irodalmi csoportosulás, mint irányeszmé, *Reviczky Sezer*-től; Geoz még előző nyári este (költemény) *Dalmady Győző*-től; A haláltánc (Lezethöl) *Szabados*-tól; Szerafin (beszély) *Vértési Arnold*-tól; Hétköznapi séták; Művészeti szemle *Balogh Zoltán*-tól; „A nyomorultak“ ismertetése *Reviczky-től*; Egészségtan szellemi foglalkozók számára; Irodalmi szemle; Apróságok; Virtuoz (vers); Könyvészlet; Német irodalmi törekvések és „Müncheni költők könyve; Újdonságok; Nemzeti színház; Budai népszínház s egy vidéki levél. — Hogy fiatal íróink eme csoportosulása komoly törekvése irányul, arról a mutatványszám tartalma fényesen tanuskodik. Nincs tehát egyéb hátra, mint hogy az irodalmi csoportosulás, illetőleg az „Uj Nemzedék“ körül a közönség is minél nagyobb számmal csoportosuljon.

△ (Ismét új rópirat) megkészen. Ezt a „Magyar nemzeti politika helyes irányát“ szerzője írja, s replika leendő *Zichy Antal* és *Kovács Lajos* rópirataira.

△ (Uj könyvmatu lap.) Bécsben dr. *Hoffmann A.* új könyvmatu lapot indított meg „Wiener Post“ czim alatt.

Egyház és iskola.

△ (*Károlyi István* sz. *Beniczky Teréz* nőnéveldeje) a barátok terén 9. sz. alatt van. Egy-egy növendék nevelés és mindennemű ellátásért 11 hónapra fizet 400 ftot; azonban csupán tanulárai bejárására is fogadtatnak el növendékek.

△ (Isko'oi tudósítás.) *Marmak István Sándor* kereskedelmi tan- és nevelő-intézetében s nyilvános főiskolájában Pesten (városház 3. sz. a.) az új tanfolyam okt. elején kezdődik. A tanulók és tőpánczok felvétele történik mindennap d. e. 8 órától 12-ig s d. u. 2-től 5-ig. A vasárnap kereskedelmi iskolában a beiratások f. hó 28-án, az iskolai év pedig okt. 5-én veszi kezdetét.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

△ (Petőfi-nyakkendő.) Egy bécsi nyakkendő-gyáros a londoni világiállításon egyebek közt *Petőfi-nyakkendőt* is állított ki. Az különös a dologban, hogy *Petőfi* sohasem viselt nyakkendőt.

△ (Keleti marhavész.) A bérekező jelentések szerint a keleti marhavész lefolyására nézve sokkal kedvezőbbnek mutatkoznak, több helyen már egészen meg is szűnt, névszerint pestmezei Felső- és Alsó-Peszerén és essői pusztán, továbbá hevesmezei Kömlő és Kompolth helységeiben, végre veszprémezei Keresztur községben; szünőfélben van a vész *Mosony* megye *M.-Óvár* városában; kiűtött ellenben *Gömör* megye *Szentkirály* helységében.

△ (A nógrádmegyei gazdasági egyesület részéről) okt. 1-re Szécsényben tartandó közgyűlés, valamint az okt. 2., 3. és 4-ik napjaira kitűzött gazdasági kiállítás, a Szécsényben f. hó 14-én kiűtött marhavész miatt nem fog megtartatni.

△ (A török-szent-miklósi lóverseny) f. hó 14-én nagy részvét mellett tartatott meg. A nap hősei voltak: a pony-versenyben gr. *Eszterházy Miklós* sárga kancája; az egyleti díj nyerője gr. *Szapáry Iván* Julcsája; a paripaversenyénél gr. *Szapáry Imre* Gyémántja; az asszonyok között gr. *Szapáry Iván* Palmryája; a vigaszversenyénél gr. *Szapáry István* My Maryja lőnek győztesek. A mezei gazdák versenyében 12-on vettek részt. Elsők voltak a czélnél: *Paulovics Mihály* szakállasi, *Alföldi Gábor* fegyverneki és *Kenyeres István* török-szent-miklósi gazdák lovai.

△ (A magyar erdészek) ez idei összejevetelőket *Gödöllön* tartják meg.

Közüintézetek, egyletek.

△ (Magyar könyvkiadó-társulat.) A pesti orvosok már régebben egy „Magyar könyvkiadó-társulat“ felállításaért folyamodtak. A legfelsőbb elhatározás, melyre az egylet jóváhagyatik, már leírta a nmlgu magyar kir. udv. kanczelláriához. A könyvkiadó-társulat alapszabályai utólagosan lesznek megállapítandók.

△ (A pesti árvaleánykák) a József-árvaház épületében lesznek elhelyezve, mely czélra a szükséges helyiségek fölépítését még ez ősz folytán megkezdendik.

△ (Budapesti hordár-intézet alakult), mely a közönség szolgálatára egyelőre 100 egyént állít fel a testvérővárook utcasarkain, szolgálatok és bizományok teljesítésére.

△ (A pestbudai zenedélő a beiratások) sept. 29-től kezdve okt. 4-ig naponta d. u. 3 órák között tartják a redoute-épület 1-ső emeletében.

△ (Debreczenben oly polgári olvasó-egylet alakítása) van tervben, mely a szegényebb sorsú lakosság előtt minden díj nélkül nyitva álland. E czélra már jelentékeny könyv- és pénzadakozások történtek.

△ (A Kisfaludy-társaság alapítóinak száma) legközelebb *Boczkó Daniellel* szaporodott.

△ (A köz himnőoltó-intézet) 2 havi szünetelés után, jövő hó 2-től kezdve újra folytatandja működését az orvosi egyetem épületében.

△ (A pozsonyi kerületi kórházat) nagyszerű mintakörödrává akarják átalakítani.

△ (Gr. Eszterházy László) éremgyűteményét az erdélyi múzeumnak ajándékozta. *Finály Henrik*, a nevezett múzeum titkára, közelebb utazott Bécsbe e gyűtemény átvételére.

△ (Szláv irodalmi egylet.) *Francisci*, *Pauliny*, *Gotschár* és *Palárik* engedélyt nyertek „Slovenska matica“ című irodalmi egylet alakítására, melynek czélja leendő: szláv irodalmi művek szerkesztése és terjesztése; a művészeti, irodalom és természeti tudományok művelése; szláv múzeum alakítása, szláv tudósok és művészek segítése; a szláv nép erkölcsi és szellemi képzése.

△ (Ablaktisztító-egylet) alakult közelebb Bécsben, melynek tagjai gépsegélyvel tisztítják az emeletes házak ablakait. Minden egyes ablaktábláért 1½ ujkr. fizetendő. Ez egylet keletkezésére azon számos szerenostlenység adott okot, melyek az emeletes házak ablakainak tisztításakor előfordultak.

Mi újság?

△ (Nőváltotatások.) Legfelsőbb engedéllyel *Ochs András*, fehérmegyei falmai lakos „Bauer“-re, *Schwarz Irma*, ev. pesti kisdödvoda tulajdonosnője „Arnyasi“-ra, *Weber János*, szegedi lakos „Szönyi“-re, *Valitsek György*, Antal és *József*, s e két utóbbi Béla és *József* nagykorú fiaik „Válói“-ra változtatták vezetékneveiket.

△ (Magyarország hercegeprímása) e hó 20-án Nagyszombatba utazott az exercitiuum vezetésére. Székelyre mára várják vissza ő eminentiáját.

△ (Pestváros 1863. évi költségvetésében) a helytartótanács a „Wand“-szertint tetemes módosításokat tett. E költségvetésben árakk és lelenzkek ápolására 7000 ft. volt kiirva, melyből a helytartóság 3000-et levont. A kórház bővítésével szükségessé vált vezető csatornára ki volt téve 16,500 ft. A város felmérésére, nivellirozására, tervek és telekkönyvek, és egyéb mérnöki munkálatokra 12,000 ft. Ezt és a fentebbi posítót egészen kitérőlte a helytartóság.

△ (A pesti redoute-épület), melyre egyelőre csak 3000,000 ft. volt tervezve, mintegy félmillió forintba fog kerülni.

△ (A budai népszínházban) közelebb pályaművek fognak szürene kerülni. A népszínház jutalomra 4, a drámaira 2 darab pályázik. Jó sikert kívánunk.

△ (A császárfürdői nőszoda) e hó 22-óta férfiak számára is nyitva áll, és pedig reggeli 7 órától 10-ig. d. u. 2 órától 6-ig. Hölgyek részére d. e. 10 órától d. u. 1-ig áll nyitva. Vasárnap és ünnepeken kizárólag férfiak használhatják ez uszodát. Csak hogy most már egy kis elszántság kell a fürdéshez.

△ (Doppler Károlyt,) ki e hó végével hagyja el nemzeti színházi karmestri állomását, a színház tagjai emlékjáráddal szándékoznak meg tisztelni.

△ (Öngyilkosság.) S. A. pesti kalaposmester, 4 gyermek atyja, f. hó 21-én mirenyyel vetett véget életének.

△ (Ne kívánjunk sok kincset,) ha nyugodtan akarunk élni. A kincs-vagyók visszariadására emondjuk a következő épületes történetet: A volt braunschweigi hg. Párisban él, s azon sajnálatraméltó helyzetben van, hogy 3 millió dollár értékű gyémánt-halmazt bir. Nincs nyugta éjjel, nappal. Hazát soha sem meri elhagyni. Lakását nagy fal keríti, melyen számos lánzszahegy van alkalmazva, mik, ha valaki megéri, a velők összekötésben levő harang által azonnal jelt adnak. E készítmény 14,127 dollárba került. A gyémántok gránitfalba vannak elrejtve, s az illető üreg lakatját csak az nyithatja fel, ki titkában járta. Ha avatlan nyitná fel, a gép által azonnal néhány löfegyver sül el, megölik s a szerkesztmény egyszersmind harangkongatás által is lármát üt. A szobában csak egy ablak van, melynek redője a legáthatlanabb rácsozatból készült; ezt is művészi lakat zárja. A herceg ágya a fal mellett van, mely a kincseket rejt, egy tucat hatsövű revolver az elülére mindig készen áll. — De már így inkább maradunk szegény emberek!

△ (Istentelen anyja.) E hó 20-kán egy cigányasszonyt fogtak el a budai parton, ki 3 éves gyermekét épen akkor lökte a Dunába. A gyermeket szerencsésen kimentették. A gonosz anyja mehetségül azt hozta fel, hogy inkább akarta gyermekét a hullámoknak, mint az éhenhalásnak áldozatul adni.

△ (Ismét egy adat *Petőfi halálához*.) „A forradalmi hadjárat Erdélyben 1849. nyarán“ czim alatt *Lipcsében* 1863-ról datálva egy osztrák hadosztálytól egy munka jelent meg, mely szerint 1849. jul. 31-én *Bem*, a kozákoktól üldözötve, *koosjárán*, melyben *Petőfi*vel együtt ült, leugrott, s a *Szitas-Keresztura* vivő országút mellett *mocsárba* rejtőzködött. *Nemso-kára* besötétedett. *Petőfi*, ki *Bem* földjénél követte, beleb hatolt a posványba, s nem is jött többé elő, *mig Bem*, egyedül, a kereszturi utra jutott, hol huszáraival találkozt stb. E szerint tehát *Petőfi* a pocsolójában veszett volna el (?)

△ (A bazis-oravicai vasuti pénztárt, az osztrák államvaspályatársaság egy hivatalnok M. A., több ezer ftig meglopták.

△ (Bartakovic Béla, egri érsek ő exca) az egri kath. legényegyletnek 6000 ft. értékű házat ajándékozott.

△ (A hadsereg létszámának leszállítása iránt) a hadügyminiszter már előterjeszté javaslatát a Felsőháznak. E javaslat szerint — mint a „P. Lloyd.“ bécsi levelezője írja — sok szabadságra bocsátás várható, több tisztii állomás megszűnik és sok tiszt nyugdíjaztatik.

△ (Legrégibb hírlapnak) eddig az angolok az „English Mercury“ cziműt tartották a Felsőháznak. E javaslat szerint — mint a „P. Lloyd.“ bécsi levelezője írja — sok szabadságra bocsátás várható, több tisztii állomás megszűnik és sok tiszt nyugdíjaztatik.

△ (Avente Severu) a „Korunk“ szerint néhány napig csakugyan fogva volt *Enyeden*, azonban hírszerint kezessége ismét szabad lábra helyezték.

△ (Öngyilkosság.) *Schönninger Vincze*, hg. *Eszterházy Pál* palotafelügyelője e hó 16-án agyonlőtte magát, mint mondják, azon okból, hogy 50 évi szolgálat után, elgyengülése miatt, nyugdíj nélkül bocsátott el.

△ (A erdészetbe jelölték államvizsgája) *Budán* e napokban tartatott meg. A vizsgáló bizottmány elnöke *Korizmic László* volt; a többi két tag nemetül examinált, miután a magyar nyelvet nem bírják eléggé.

△ (Sok zaj semmiért.) *Königsbergben* a harangok tüzet jeleztek; az egész város föl lett lármázva. Azt hitték, hogy a torony ég, mert a tetejében füstöt láttak. Szerencsés vizsgálat folytán kislült, hogy az a füst tulajdonképpen nem füst, hanem — légyraj. T. i. a legyek oly roppant mennyiségben rajongták körül a torony hegyét, hogy gomolygó füstnek nézték az emberek.

△ (Az archeologiai ásatások Sz.-Fehérvárt) sept. 15-ik napján *Henslmann Imre* felügyelete alatt megkezdettek. Az első nap 5 lábnyi mélységben megtalálattak a szent *István* által épített s *Mátyás* király által bővített basilica egyik belső oszlopának talapzata, mely eddigelő mintegy 2 láb magasságra ásattott ki, s néhány darab kőpad, s veres márvány is találtatott. Az eddig az utcán felsórt tér mintegy 10 0let foglal el egy ölnyi mélységű. Az ásítás a püspöki lak kertjében fog folytatatni.

△ (Kaposvárt a műkedvelő-társaság létrehozására) erőlyesen működnek. *Belus József* elnökelealt egy 12 tagu választmány van kinevezve, mely részvényeseket gyűjt, alapszabályokat készít s azokat felsőbb helyre fölterjesztendő lesz.

△ (Gyilkosság.) Egy légrádi lisztkereskedő egy fiatalembert meggyilkolt s holtestét a *Drávába* dobta. Azonban tette kitűdődővén elfogattott, s börtönében, hasát késsel felhasítván, saját életének is véget vetett.

△ (Régészeti ásatások Egerben.) Az egri várban *Bartakovic érsek* ő exca s a kaptalan költségvetés régészeti ásatások történtek, melyek által *Ipoly Arnold* régiségbuvárunk állítása szerint, felfedezve lettek maradványai azon késő góth stylen épült egyháznak, melyet *Dóczy Orbán* egri püspök és *Mátyás* király híres kincstárnoka a XIV. század második felében nagy fénytel és költséggel emeltetett, a sz. *István* által alapított, és később, ugylászik a XII.—XIII. században ismét újított vagy egészen átalakított román stylo előbbi egyház helyébe. Az ásatások által felszínre jutott az egyház északi része oldalfalainak tetemes része. Ezek képezik a sekrestyének mind a négy oldalfalát, bejáratát, s a sekrestyén alul, ugylászik, oldalkápolnák maradvány-részeit. E kutatások egyelőre abba maradtak, míg a tud. akademia archeologiai bizottmányának felügyelete alatt folytatattanak.

△ (Az erdélyi szász lapok öröme.) A politikai és törvénykezési tisztviselő a szászöld területén ezental az államkincstárból fognak fizettetni. E miatt a szász lapok nem tudnak hova lenni örömlökben. Mily különfélek az örömek forrásai!

△ (Különös módja a pénzszínálnásnak.) Egy amerikai yankee egy kis pénzcsékehe akarván jutni, czélja elérésére a következő keresetmódot gondolta ki: valamennyi lapban közhírre tette, hogy a ki a besoroztatástól menekülni akar, forduljon ő hozzá, ő egy dollárért csalhatlan szert ajánl a besoroztatás ellen. Egy hét alatt 600 megkeresést s ugyanannyi dollárt kapott a furfangos yankee, ki aztán csalhatlan szerül azt ajánlta: hogy a ki a besoroztatástól menekülni akar, álljon be önként.

△ (Szerelmek áldozata.) Bécsben egy leány, midőn vele való viszonyát a magyar udv. kanczelláriának egy hivatalnok megzakította, az emeleti ablakból leugrott s ott nyomban meghalt.

△ (Marmaros- és Ugoceamegyék), melyek eddig a szepes-iglóii bányakapitányság alá tartoztak, a helytartótanács legközelebbi rendelete folytán, a nagybányai kapitányság alá helyezettek, s ez intézkedés életbeléptetésére nov. 1-je lőn kitűzve.

△ (A vaczi sorompón kívül) kápolna építését tervezik, miután az ottani telep népessége már annyira megszaporodott, hogy az épülő házak már egész utcát képeznek. Több háztulajdonos kötelezte magát, e czélra pénzt és építési anyagokat ajándékozni.

△ (A budai népszínház igazgatója) okt. 1-től márczius végeig fél éves bérletet nyit, melyet annál inkább ajánlunk a közönség részvételébe, mert ennek sikerülte életkérdés a népszínházra nézve. Páholy 6 hónapra 300, körszék 50, földszinti zártzék 40, földszinti bemenet 25, s karzati zártzék szintén 25 ft. Hogy a népszínház mostani személyzetével fennállhasson, 16 páholy, 80 földszinti zártzék, 12 körszék, 20 földszinti állóhely s 20 karzati zártzéknek fél évig terjedő s egyszerre történendő kibérlése szükséges. Ha a bérlet ily terjedelemben nem sikerülne, akkor a fél éves bérlet elmarad, s *Molnár* kénytelen lesz, társulatát két részre osztva, novemberől kezdve egy vidéki várossal kötni össze a népszínházat. Bérleti lehet sept. 28-ig bezárólag.

△ (Halálözás.) Gr. *Mikó Imrét* fájdalmas csapás érte. Egyetlen fia *Ádám* e hó 17-én *Linczen* meghalt.

△ (A bécsi császári várak sajtóság jelenetnek) volt legközelebb tanuja. 20-án, írja a *W. Z.*, egy férfi, öt idős nő, 4 fi- és 4 leánygyermekből álló csoport állított be a cs. udvarba, hogy a Felsőháznak auditiát kérjen s egy köztük levő, menyasszonyosan öltözött egyént, ki profétai lélekkel teljes, s a legmagasabb személyek sorsát meg tudja jövendőlni, — bemutatásnak. A hivatalos vizsgálatból kitudott, hogy a megjelentek a legalsó osztályhoz tartoznak, az asszonyok részint elmezavodottak, részint pedig vallásos rajongók. A *simmeringi* társaskocsin jöttek, a *Szent-István* téren szálltak ki s ottan mint valami bucsujárók ünneplés menetben vonultak keresztül az utcákra a *Burgig*. A bécsi hivatalos újság szerint, az elmebetegség kórházba, a többiek a hatóságokhoz kísértettek.

△ (Amerikai levélvörösk.) *Xántus János* egy, *Washingtonban* aug. 29-ről kelt levelében *Széchenyi Béla* és *Károlyi Gyula* grófok amerikai utazásáról emlékezik, miután megemlítette, hogy a nevezett grófok jul. 9-én érkeztek Amerikába, s aug. 27-én indultak vissza *New-Yorkból* Európába, így folytatja: *Gróf Széchenyi* különös figyelmé tárgyul tűzte ki az amerikai vízvezetéseket, melyek itt minden kis városban oly nagy tökélyvel rendeztek, de különösen bámulatra ragadó Bostonban és *Philadelphában*. Minden jó hazafisággal mellett is meggyőződött a gróf arról, hogy mindaddig, míg ilyesmit a helyszínén nem látunk, nem lehet kellő fogalmunk fölé, s merő hazafiatlanság lenne, *Pest* vízvezetését oly egyénekre bízni, kik magyarok bár — de hozzá nem értenek. A gróf minden amerikai vízvezetési tervet megszerzett; de úgy hiszi, hogy ha *Pest* fekvése fel leendő mérnökileg véve; *Pest* vízvezetési terve kidolgozását mégis amerikaiakra kellend bízni. A grófok különös figyelmet fordítottak az itteni folyó-gőzösökre is, és szívesen bevallották, a mint együtt néztük meg *Isac Newton*, és *Stockton* gőzöskéket, hogy ilyekhez hasonlítható még *Európa* nem ismer. *Gróf Széchenyi* az angol *Duna-gőzhajótársaság* egyik igazgatója, s reményli, hogy rövid időn a *Dunán* is lesznek hajóink — amerikai mintára. — Adja Isten! Az itteni vendéglő-rendszerből, s a vasuti podgyász-állítási modorból szintén szándokuk a grófnaknak hazánkban mindent behonosítani, mi az ottani körülményekhez s viszonyokhoz alkalmazható.

△ (*Jászberényi hírek*.) *Jászberényben* a mult hó folytán 14-szer volt tűz. — A marhavész minden jász helységet meglátogatott; csak magán a jászberényi pusztán több mint 600 db. marha hullott el. — Ögylkossági esetek is fordultak elő; nemrégiben egy földmives köté, egy másik pedig golyó által vetett véget életének; mondják, hogy az elsőt elmebetegség, az utóbbit pedig viszált vagyoni körülményei vitték e kárhöztes lépésre. — A még tavaly alakult polgári kaszinó alapszabályai végre felküldettek a helytartósághoz.

△ (Az erdélyi országgyűlést illetőleg) az „Ung. Nachr.“ bécsi levelezője írja, hogy gr. *Nádasdy*, erdélyi udv. kanczellár szigoron ragaszkodik felállított programjához. Az új megyei szervezetek alapján fognak a megyei gyűlések megtartatni s ezek működnek közre a legközelebbi országgyűlés kelevöz választási eredményéhez; *Uj* választási mód fog kidolgozatni, melyben a magyar, szász és román nemzetiségekre tekintet leendő. Az új választási rendszer octroyáttni fog. Anyi bizonyos, hogy az erdélyi országgyűlés ez évben nem fog egybeihvatni.

△ (Öngyilkosság.) *Szegeden* egy *Zsemberi* nevű irnok agyonlőtte magát. Mint mondják, előbb nejét fenyegette agyonlövéssele, mit azonban önmagán vitt véghez.

△ (*Ismét új 10 krajczáros jegyeket várhatunk*.) a pénzügyminiszterium most készített ezekhez a rajzokat.

△ (A szébszi műhelyekre nézve) azon intézkedés történt, hogy tulajdonosaik ezental nem fognak szabadon a város bármely helyén lakást vászlaszthatni, hanem a fennforogható gyors segélyhez képest, a város fogja számukra a helyet kijelölni, hol folytatathassák üzletüket.

△ (*Grammont herceg, francia kövét a bécsi udvarnál*.) néhány napot fővárosunkban töltött s mult szerdán *Gödöllőre* is kirándult vadászatra. E hó 21-én jelen volt a nemzeti színházban is.

△ (*Rendkívüli Isten-áldása*.) Az *edinburgi* orvosi lap bizonyos *Bradlee* nevű asszonyt emlit az Ohio államból Amerikában, ki mult aug. hó 2-án nyolcz élő gyermeket hozott a világra u. m. 5 leányt és 3 fiut, kik mindnyájan szokatlanul kicsinyek. E nő családja általában rendkívüli termékenységgel áldott meg; ő maga is háromczok egyike s nem kevesebb, mint 273 fontot nyom. Atyja is ikergyermek volt, nagyanyja pedig ötször szült ikergyermeket.

© (Napoleon császárnak sokszor emlegetett „Julius Caesar“-ja) legközelebb csakugyan megjelenik. A koronás fők számára diszkiadás készül, s csak ennek megjelenése után fogja a közönséges kiadás a saját elhagyott. Mint tudva van, ő felsége nem hirdetett munkájára előfizetést.

Nemzeti színházi napló.

Péntek, szept. 19. „A félérek.“ Dráma 5 felv. Sir Patrikot Feleki személyesítette, s ha a vakmerő titkár jelleméhez a fölindulás jeleneteiben több tűz is járul, Patrikot művészileg láttuk volna képviselve. Szilgigeti Anna játéka a haladás csalhatlan jeleit vettük észre, de nagy kifogásunk van színpadi járása ellen, mely, különösen távoztakor, a táncot nagyon megközelítette. Szilágyi, és Komáromi, helyeiket elég jól töltötték be.

Szombat, szept. 20. „Rigoletto.“ Opera 4 felv. Verditől.
Vasárnap, szept. 21. „Dobó Katicza.“ Történelmi népszínmű 3 felv. Tóth Kálmántól.

Hétfő, szept. 22. „Rózsa és Rózsika.“ Vigjáték 4 felv.
Kedd, szept. 23. „Férj az ajtó előtt“ s „Denis ur és neje,“ egy-egy felvonásos operettek.

Szerda, szept. 24. „A jó barátok.“ Sardou 4 felv. vigjátéka.
Csütörtök, szept. 25. Richard Vilmos kölni énekes első föllépteül, a „Troubadour“ opera.

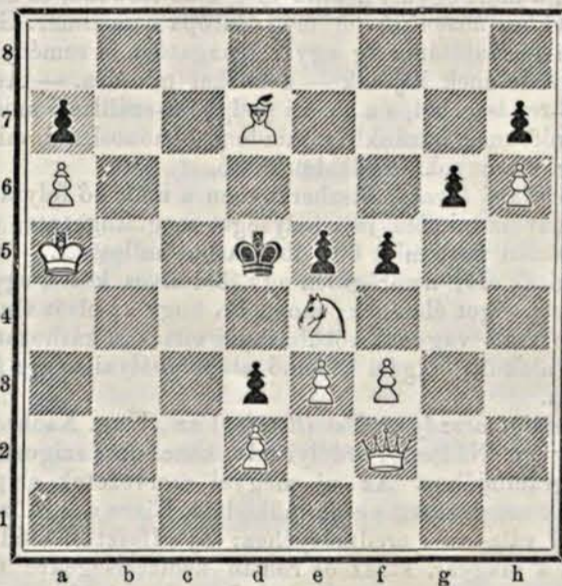
Budai népszínház.

Szept. 19. „A napam boldogit.“ Vigjáték 3 felv. Tarnay Páltól.
Szept. 20. „Parlagi Jancsi.“ Népszínmű 3 felv.
Szept. 21. „A molnárok,“ tréfiás némajáték 1 felv. és a „Pünkösdi királyné“ első és utolsó felvonása. A Pestről származott ballet Budán tanyát ütött, és eleinte azt hittük, hogy közönséget fog a népszínházba vonzani; azonban csalódtunk, a színház üres maradt.

Szept. 22. „A vén bakancsos.“ Népszínmű 3 felv. Szigetivől.
Szept. 23. „Kérek két pengőt.“ Vigjáték 2 felv. Felvonások után Jóry Antal hazánkfa szabatos zongorajátékával mulattatta a közönséget.
Szept. 24. „Fips.“ Vigjáték. Ezt követte: „A molnárok.“
Szept. 25. „Két sobri“ népszínmű, Egressy Bénitől.

SAKKJÁTÉK.

144-ik sz. feladvány. — Lilienfeldtől (Dorpatban).
(E szék feladvány először a „Berlini sakkújság“ 1861-ik évi folyamában jelent meg.)

Világos. Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

A 139-ik számú feladvány megfejtése.

(Szalay Sándortól Sz. Mihályon.)

Világos. Sötét. Világos. Sötét.
1) Hd5-b4 Fg2-f3:A) 1) e2-e1V
2) Bd4-e4 Ff3-e4: 2) Bd4-d5+ e6-d5:
3) d3-d4+ Kc5-d4: 3) d3-d4+ Kc5-d4:
4) Fe7-b6+ 4) Fe7-b6+

Helyesen fejtették meg. Nagy-Marján: Beóthy Maris. — Nagyváradon: báró Meszina István. — Veszprémben: Fülöp József. — Andrásbányán: Lukács Károly. — Jánosiban: Keszler István. — K.-Sz.-Miklóson: Bankos Károly. — Bajmokon: Weisz Fülöp. — Szabadkán: Markovics Samu. — Gyepesen: Kun Sándor. — T.-Sz.-Miklóson: Frankl A.

Rövid értesítések. Vác: B. Az első lépést eltalálta ön. De van egy más folytatás, mely gyorsabban eredményhez vezet. — Békés-Csaba: V. — Nagy-Abony: H. és Bajmak: W. Üdvözöljük önöket, mint új harcsozókat a régi zászló alatt. Örömmel látjuk, hogy e nemes mulatság nálunk is elfoglalta azon helyét, melyet minden művelt nemzetnél kell, hogy elfoglaljon. — Debreczen: Sz. I. Használható dolgok. Ontól ezután is sok jót várunk.

Szerkesztői mondanivaló.

6200. Alant suhog a felhő és társai, még a komáromi kalendáriumba sem járnak meg. Szerzőnek jó akaratával ajánljuk figyelmébe a helyesírást, hogy máskor ne írjon így: „buda melet,“ különben azt találnák hinni, hogy Árpád valami báránypémes buda mellé temettetett.
6201. Keeskeném. Sz. K. Használni fogjuk.
6202. Szecsény. Sz. S. A kit ön szüretre hí, jelenleg Gräfenbergben mulat.
6203. Gyüre. E. D. Önnek is ezt izentjük. Remeljük azonban, hogy legközelebb meg lesz ön nyugtatva.
6204. Brod. B. F. Az illető nevének közöljük önnel, de ama közleményre vonatkozó czáfolat elöl nem zárjuk el lapunkat.
6206. V. László. Az éji jel. Nem használhatók.
6207. Komárom. R. A. Vettük az újabb küldeményt is.
6208. Kelet-India, Monghyr. D. T. Az érdekes cikket köszönettel vettük; várjuk a többit is.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	☉ Nap-kelet nyug		☾ Hold-kelet nyug	
				6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
September — október		Sept. (6)	Tis	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
28 Vasár.	E 15 Venc.	E 15 Ven	16 E16 Quat	4 Venc.	5 56	5 45	11 35
29 Hétfő	Mihályfőan	Zsófia	17 Zsófia.	5 Mih.	5 57	5 43	12 38
30 Kedd	Jeromos	Jeromos	18 Eumenius	6 Jero.	5 59	5 41	1 33
1 Szer.	Remig püsp.	Aladár	19 Sept Kan	7 Tisch	6 0	5 39	2 16
2 C.öt.	Theoph.Rák	Luczian	20 Eustach	8 Lucz.	6 1	5 37	2 51
3 Péntek	Kand. vért.	Fejér	21 Kodrát	9 E.ü.e.	6 2	5 35	3 20
4 Szomb.	Szer. Feren.	Ferenz	22 Phokus	10 Eng	6 4	5 33	3 45

Holdnegyed: ☾ Első negyed 30-án, 5 óra 26 perc este.

TARTALOM.

Török Pál (arckép). — Bakaraszti javasasszony. Tolnai Lajos. — Képek Szlavoniából. Váikai Imre. — Nehány szó a betűszedésről (2 képpel). — Magyarországi és erdélyi bányabekék (folytatás, 2 képpel). — Adatok a drágakövek történetéhez. — A kamcsatki eb. — Árpád sírja (folytatás, rajzzal). Ifj. Rési Ensel Sándor. — Vegyes jegyzetek. Dr. Bardocz Lajos. — Tarhaz: Hogyan egyesítsük a honi dalárdákat? — Közegészségügyi figyelmeztetések. Dr. Sikor József. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyetek. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Előfizetési fölhívás.

VASÁRNAPI UJSÁG
és
POLITIKAI UJDONSÁGOK

1862. évi április—septemberi 1/2 évi és július—septemberi 1/4 évi folyama, september hó végéig lejárván, tisztelettel kérjük t. cz. előfizetőinket, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési föltételek:

Postán küldve vagy Budapesten házhoz hordva:

A Vasárn. Ujság és Pol. Ujdons. együtt évnegyedre (okt.—dec.) 2 ft. 50 kr
Fél évre azaz: október—martiusra 1862—63. 5 „ — „
Csupán Vasárnapi Ujságra évnegyedre (október—decemberre) 1 „ 50 „
Félévre azaz: október—martiusra 1862—63. 3 „ — „
Csupán Politikai Ujdonságokra évnegyedre (okt.—decemb.) 1 „ 25 „
Félévre azaz: október—martiusra 1862—63. 2 „ 50 „

A csupán Vasárnapi Ujság július—decemberi félévi folyamából teljes számú példányokkal még folyvást szolgálhatunk, előfizetési ára 3 ft.

Tíz előfizetett példányra egy tisztelet-példánnyal kedveskedünk. A pénzes levelek bérmentes küldése kériük.

A Politikai Ujdonságok jelenleg 7000 példányban nyomtatván, s így minden magyar és német lapok közt a legelterjedtebb, továbbá azon előnyénél fogva, hogy hetenkint csak egyszer jelenik meg s így a kávéházakban, magán- s nyilvános helyeken a hirdetések egész heten át fennfekszenek, — bármely néven nevezendő — hirdetések — közlésére a legjobban ajánlatik. — Pest, sept. 1862.

A Vasárnapi Ujság és Pol. Ujdonságok kiadó-hivatala

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

Felölös szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi iroda: egyetem-utca 4. szám, 2-ik emelet.)

Szentpétery Zsigmond.

Most, midőn egyik elhunyt nagy színészünk emlékét fölelevenítyük, azon kegyeletnek áldozunk, melylyel a nemzet munkásai iránt viseltetni tartozik az ivadék, ha hálátlan lenni nem akar.

Mondják: „A színész csak a sirig él.“
Másutt talán igen; de nálunk, hol a színház nem mulatóhely csupán, hanem egyuttal nyelvünknek temploma; s hol a színész nem mulattató eszköz csupán, hanem nyelvünknek bajnoka: nálunk, jeleink emlékét megőrizni kötelesség.

Forró szavakban előmlengeni a sziv lángoló szerelmét, kinosan elpanaszolni a vérző kebel fájdalmát, vagy érzhangon hirdetni a honszerelm magasztos érzelmeit, mind nem oly nehéz; mint lelkét, életet adni az örökmosolyu humornak, s visszatükrözni a vidám kedély hullámzásait. Azért a színművészet terén sok kitünő szerelmes, nagy tragikus és hőszínész találkozik, mig valódi komikus kevés.

E kevesek egyik kitünő gyöngye volt Szentpétery Zsigmond, a nemz. színháznak csak néhány év előtt is közkedvességü veterán tagja; a kedélyes nagybátyák, a félszepségeik mellett is szeretetreméltó táblabírák utólrhetlen személyesítője, s színpadaink a kiválóan „magyar“ humornak mindeddig páratlan képviselője.

Szentpétery Zsigmond született Rohodon, Szabolcsmegyében, 1798, július 31 én. Atyja református lelkész, s szép műveltségü ember volt.

A sárospataki s debreczeni kollégiumokban végezte tanulmányait. Azonban Debreczenben iskolába járva, megjelent ott Láng és Udvarhelyi szintársulata. Az ifjuban vágy támadt a színművészet iránt, s jó szelleme sugallatát követve, elhagyta tanulói pályáját s a magyar Thália papjai közé szegődött 1815-ben.

Első szerepe Moliere egyik darabjában Perin, a pórfiu volt. — 1834-ben Budára jött, honnan 1837-ben az akkor megnyitott nemzeti színházhoz ment át, mely-

nek egész élete fogytáig átalánosan kedvelt tagja s büszkesége volt.

Negyven éves szini pályáján mindenféle szerepben próbálkozott. Ifjabb éveiben a hősi és szerelmes szakmákban tett kísérleteket, s később a cselszövő szerepekre is sikerrel vállalkozott; de legszebb babérokat a vigjátékokban szerzett.

Legjobb szerepei közül valók voltak: Zsiga, a „Czigány“-ban, Falstaf „IV. Henrik“-ben, a nagybácsi „A bácsi“-ban; továbbá Peturbán, Rémi, Nyúzó, és sok más, melyeknek vége hossza nincs. Művészi tehetsége leginkább nyilvánult azáltal, hogy minden legkisebb szerepből új, de örökké kedves alakot teremtett.

Irodalmi működése csak két színmű átdolgozása volt, melyek közül az egyik „Parlagi Jancsi“ színpadaink ma is a kedveltebb darabok közé tartozik. — Élte utolsó éveiben noha testben már gyengülni kezdett, lélekben még mindig ifju s erős volt, mit tanusit azon körülmény, hogy a drámái személyzet közt hetenkint rendszeren ő játszott leg-többször.

Utolsó föllépése és jutalomjátéka 1857., márczius 9-én volt, Fáy András „Régi pénzek“ czimü darabjában, de már ekkor bágyadt, s hangja oly gyenge volt, hogy alig lehetett hallani.

Végkép elgyöngülve, egészsége helyreállítását Siklóssy hidegviz-gyógyintézetében kereste Budán, de lankadó erejét ez sem volt képes többé visszaállítani, mig végre, hosszas szenvedéseinek a halál 1858-ban dec. 13-án véget vetett. Fényes temetésén tisztelői ezrenkint jelentek meg, szomoruan bucsúzva el attól, ki éltében nekik annyi vidám órát szerzett. S a nagy közönség vele együtt kísérte sirba a Szentpétery által teremtett azon művészi alakokat, melyeket színpadunkon azóta új életre támasztani senki sem volt képes.

SENETPÉTERY ZSIGMOND.

+1858.

